

Fennit eli finnit

Pohjanmaan erilaisten nimitysten kehittyminen on monipolvinen ja kiintoisa tapahtumaketju, joka saa alkunsa jo v.98 jKr. ilmestyneestä roomalaisen Tacituksen teoksessa mainitusta äärimmäisessä pohjoisessa asuneesta fennien primitiivisestä kansasta. Siihen aikaan lappalaiset asuttivat vielä koko Suomea ja sen lähimpiä ympäristöseutuja itä-, pohjois- ja länsipuolella. Saamelaisia asui jo esihistoriallisella ajalla jopa Ahvenanmaalla, kuten monenlaisesta siellä olevasta lappalaisnimistöstä voi havaita, kuten Brändön kunnassa olevasta kylännimestä ”Lappo” voi huomata – sehän on myös Lapuan ruotsinkielinen nimi!

Suomen asukkaat olivat 1000-luvun lopulle saakka oikeastaan kokonaan saamelaisia eli ”lappalaisia” eli ”fennejä” tai ”finnejä”, sillä esimerkiksi norjan- ja tanskankielissä yhä edelleen lappalaisia kutsutaan ”finneiksi”. Se näkyy esimerkiksi Pohjois-Norjassa sijaitsevan Ruijan norjalaisesta nimestä Finnmark, jossa asuu yhä edelleen saamelaisia, muttei koskaan historian saatossa ole asunut suomalaisia. Tästä fennien nimestä on kehittynyt Suomen germaaninen ja slaavilainen nimitys Finland – ”finnien maa”.

Fenni-nimitys on puolestaan kehkeytynyt latinankielen sanasta ”finis”, joka tarkoittaa paitsi rajaa myöskin mm. loppua, pohjukkaa, aluetta, maata, perukkaa, jonka takana ei asu enää ihmisiä. Finland-nimellä on siis laaja yleiseurooppalainen tausta. Kannattanee panna myös merkille, että roomalaiset purjehtiessaan pohjoiseen päin ”Sveebiläismerta” eli Itämerta hahmottivat Suomen ”maaksi” eli ”suureksi saareksi”. Tällainen ajattelutapa näkyy yhä edelleen siitä, että Itämeren suurimmat saaret ovat ”maita”, kuten Öölanti, Gotlanti, Hiidenmaa, Saarenmaa, Oolanti eli Ahvenanmaa (se lienee alkuaan muodostunut latinankielisestä nimestä ”Vesimaa”/aqua = vesi) ja Finland. ”Land”-loppuinen todellisen maan nimi näyttää olevan näillä seuduilla poikkeuksellinen, sillä Ruotsista, Norjasta, Tanskasta, Saksasta, Venäjältä eikä Virostakaan (Estonia) ole käytetty sellaista nimeä. Ken maailman rantoja samoaa, hahmottaa Suomen yhä edelleen merentakaiseksi saareksi, sillä esimerkiksi Suomen ulkomaankaupasta 90 % käydään meritse.

Mieleen juolahtaa tässä yhteydessä kansatieteellinen tosiasia, että pohjalaiset, karjalaiset ja saamelaiset ovat olleet ja lienevät kaiketi osittain vieläkin matriarkaalisia eli naisvaltaisia kansoja ja heimoja. Siksi kohoo mieleeni Kalevalan muinaisrunoista Ilmarisen puoliso ”Saaren Kyllikki” eli ”Kyllikki Saarelainen”, jolla on saatettu tarkoittaa jotain Suomesta kotoisin olevaa henkilöä. Toinen merkittävä havainto runoista on semmoinen, jonka Kalevala-seuran entinen puheenjohtaja, maisteri Marita Råman pani merkille. Näet 1500-luvulla tunnettu historioitsija Olaus Magnus Gothus nimitti lohta ”lohikalaksi”, ja siten sen yhteys ”Louhi, Pohjolan emäntään” on mahdollinen. Lohikalalla on ollut paljon erilaisia nimiä, mikä kertoo niiden arvostuksesta siihen aikaan ruokapöydässä ja kauppavarana. Lisäksi niillä oli yhteys koskeen ja sen voimaan. Niinpä Råman kutsui Kalevalan sankareita ”lohilaulajiksi”. Tällä tarkoitetaan etevimpiä runonlaulajia, joiden taito oli kotoisin Manalan syvyyksistä ja Pohjolan vesien luotteista. Louhea sanottiin sekä ”akaksi” että ”emännäksi” ja kuvailtiin lisäksi ilkeäksi, harvahampaiseksi ja vankkanenäiseksi. Häneen viitattiin Kalevalassa usein säeparilla:

*’Louhi Pohjolan emäntä,
Pohjan akka harvahammas.’*

Marita Råman, Mulurautunen – ruutanalliset säkeet, ss.56-58. Espoo 2006) ja Taivaannaula järjestö, Kalamytologiaa, lohikalat. Taivaannaula-järjestö 16.10.2008.

Bartholomeus Anglicus muuten lienee historian saatossa ensimmäinen, joka mainitsee jo 1200-luvun alussa Winlandian, jonka asukkaat möivät merenkulkijoille sopivia tuulia. Nämä lienevät

asuneet Pohjanlahden ympäristössä, joskin tämä sanoo heidän asuvan ”valtameren” (oceanus) äärellä.

FMU I 1118 ja SHD I, ss.31-32. Helsinki 1968 ja Aarre Läntinen

Saamelaiset joutuivat luopumaan ”Fenniastaan” pala kerrallaan. Vielä on muistumana näiden asumisesta kaukana Etelä-Suomessa esimerkiksi ”Nuuksio” (= tarkoittaa saamenkielessä joutsenta) Espoossa, Suomenniemi Saimaan etelärannalla, Saimaa, Häme, Sääminki, Sääminginpohja, Päijänne jne. ja tietenkin erittäin runsas Lappi-, Lapp-, Labb-, Fin-, Finn-nimistö. Jopa eteläpohjalaisen Vimpelin kunnan nimi saattaa olla väännös nimestä ”Finnböle”, sillä siellä asui 1870-luvulle saakka ruotsinkielinen vähemmistö.

Luultavasti saamelaisen asutuksen jonkinlaisena ”rajamerkinä” karjalaista heimoa vastaan oli Viipurin pohjoispuolella sijaitseva Suomenvedenpohja Viipurista vielä keskiajalla Käkisalmeen ja Laatokalle vieneen vesireitin varrella. Sieltä se kulki läpi Saimaan vesistöalueen ja päättyi Vetelinjoen suulle kaiketi ”Hämeen ristiretken” jälkeen 1200-luvun puolimaissa.

Sitä ennen saamelaiset näyttävät paikannimistä päätellen joutuneet väistymään yhä ylemmäs askel askeleelta. Väistöliikkeen pysähtymistä jonkisikin aikaa kuvastanee Suomenlahden ja Pohjanlahden partailla oleva lappalais- ja ”Pyhä”-nimistö – näet ”pyhä” tarkoitti vanhassa kansanuskomuksessa jonkinlaisen pyhyiden ryydittämää rajaa. Näitä tällaisia ”kinkamia” ovat itäisellä Uudellamaalla kielirajalla sijaitseva Lapinjärvi eli Lappträsk, sitten Hämeen ja Uudenmaan rajamaastossa Riihimäen länsipuolella sijaitseva Loppi, joka ainakin urheilijapiireissä tunnetaan ratsastajistaan ”Lopen uupuneista”. Kunnan nimessä on muistuma sanan vanhasta merkityksestä ”pitäjänloppulaiset”. Nykyisellä Karkkilan alueella sijaitsee samalla maakuntarajalla Uudenmaan puolella myös Pyhäjärvi.

Vakka-Suomen (eli esikristillisen ajan muinaismaakunnan) ja Satakunnan rajalla Lapinjoen varrella Satakunnan puolella sijaitsee Lapin entinen kunta. Myös Säkylän Pyhäjärven valuma-alue ulottuu aina Varsinais-Suomeen Pöytyän kunnan alueelle.

Satakunnan ja Etelä-Pohjanmaan rajaseudulla sijaitsee Kristiinankaupungissa, entisen Lapväärtin eli Lappfjärdin kunnan alueella, Bötöbergenin eli Pyhävuoren vuorenharjanne, jonka korkein huippu on 129 metriä merenpinnan yläpuolella. Se kuului 1400-luvun alussa vielä Satakuntaan ja Närpiön emäpitäjään, jossa oli kaikkiaan 60 savua. Pyhävuoren ruotsinkieliseen nimeen sisältyy historiallisesti kiinnostava sana ”böte”, joka tarkoittaa ”merkkituloa”, ”varoitustulta” merenkulkijoille ja paikallisille asukkaille sinne rynnivistä vihollisista. Sen luona Hämeenkaarella sijaitsee Honkajoen, Isojoen ja Kauhajoen kuntain alueella luonnonsuojelualueella Länsi-Suomen korkein vuori eli Lauhanvuori, jonka laki sijaitsee 230 metriä merenpinnan yläpuolella. Saattanee olla tai olla olematta, että Pyhävuorilla on muinaisina aikoina sijainnut ylävä paikka, josta on varoitettu merkkivalkean avulla lähestyvistä vihollisista – sehän oli oikeastaan siihen aikaan ainoa nopea keino varoittaa erilaisista vaaroista! Esimerkiksi Ahvenanmaalla sijaitsee Lemlandin kunnassa Lemböten kylä ja Uudellamaalla Karjaalla Knapsbyn kylässä Böten talo. Etenkin Uudenmaan rannikolla merkkituloja käytettiin runsaasti, koska siellä meriliikenne – usein myös vihamielinen - oli vilkkaampaa kuin Pohjanlahdella. Nurmon aseman tuntumassa sijaitsee ”Valkiavuori” keskellä lakeutta. Sen historiaa on historian saatossa usein mietitty!

Edellisestä Pyhävuoresta pohjoiseenpäin Kyröjoen sivujoen Ilmajoen varsilla sijaitsee Ilmajoen asutusrypäs, jossa lienee ollut 1400-luvun alussa noin 20 taloa. Se kuului keskiajalla Kyrön/Kyrönjoensuun/Pohjankyrön emäpitäjään, jossa oli 1400-luvun alussa kaikkiaan 160 savua.

Pääosa niistä luonnollisesti sijaitsi v.1304 rakennetun kirkon lähiympäristössä Kyröjoen varsilla laivayhteyden päässä Pohjanlahdelta. Ilmajoki itsenäistyi v.1516 omaksi kappeliseurakunnakseen, johon ovat kuuluneet nykyiset Alavuden, Jalasjärven, Kauhajoen, Kurikan, Peräseinäjoen ja Seinäjoen alueet. Omaksi kirkkoherrakunnaksi Ilmajoki itsenäistyi v.1532. Santavuori Koskenkorvalla on Ilmajoen seudun korkein kohta, jonka laki kohoaa 145 metriä merenpinnan yläpuolelle. Muinaisrannikko sijaitsi jääkauden jälkeen sen lähetyvillä, joten aallot myllästivät sen rinteiltä irtaimen maan pois, joten jäljelle jäi vain kivikkoa ja kallioita. Siksi nimi Santavuori (sand = santa/hiekka) ei vastaa vuoren maaperän todellista luonnetta. Siksi lähinnä viisas arvaukseni on, että se on saanut nimensä käänösvirheen “ansioista”, joten sen alkuperäinen ja oikea nimi on ollut “Pyhävuori” eli “Sanktberg”, kuten Lapväärtin ja Lappajärvenkin Pyhävuori. Kerrottakoon esimerkin vuoksi, että Korppoossa on erään saaren nimenä “Sanktblekarne.”

Näyttää siis siltä, että tulevalle väitöskirjatutkijalle riittäisi arvokasta työmaata selvittää, mistä syystä nykyistä Etelä-Pohjanmaata ympäröi neljän “Pyhävuoren” ketju aina Vetelinjoelle asti, joka oli 1200-luvun puolimaista saakka Pähkinäsaaren rauhaan asti v.1323 Ruotsin ja karjalaisten ja sitten novgorodilaisten rajana. Lapuan Simpsiökin näet lienee tarkoittanut 1000-luvulla hävinneellä eteläsaamelaisella kielellä myös “Pyhävuorta”, eikä jotain tenavien “uimapaikkaa” Simpsiön rinteellä soistuneella Rytinevalla! (Mauno Vähämäki 20.11.2005, Simpsiön tarustoa, ss.1-15/Wikipedia).

Lapuan asutusryppään, jossa 1400-luvun alussa oli myös noin 20 taloa, ja kinkamasta oli ongelmanani etsiä ja löytää samanlainen “Pyhävuori”: onhan se joen nimestä päätellen sijainnut ja Isonkyrön Orismalan Leväludhassa sijainneesta muinaiskalmistosta päätellen ollut “eteläsaamelaisen” väestön keskeisiä asumispaikkoja. Simpsiönkin korkeus merenpinnasta on 132 metriä eli sopivasti suunnilleen yhtä paljon kuin Pyhävuoren Lapväärtissä, Santavuoren Ilmajoella ja Pyhävuoren Alajärvellä. Simpsiön nimen ovat jotkut johtaneet ruotsinkielisestä “Simsjö”-sanasta eli “Uimajärvestä”, mikä on lähes mahdoton teoria. Jotkut toiset ovat arvelleet jonkun piispan antaneen nimen Raamatussa mainitun Simsonin mukaan. Tämäkään ajatus ei ole saanut tuulta siipiensä alle. Siksi Simpsiö on lapualaisille vain “Simpsiö” – ja se saa riittää! Lappajärvi on saanut nimensä seudulla asuneista saamelaisista. Sen äärellä sijaitsee, kuten jo edellä mainittiin, komea Pyhävuori, joka kohoaa 151 metriä merenpinnan yläpuolelle.

Itsekukin voi mielessään pohtaa näitten Pyhävuorten aika lailla yhtä suuria korkeuksia merenpinnasta nykyään: Lapväärtin Pyhävuori 129 m, Santavuori 145 m, Simpsiö 132 m ja Lappajärven Pyhävuori 151 m. Mistä se saattaa johtua? Ovatko ne saaneet asemansa suunnilleen samaan aikaan ja samassa tarkoituksessa? Ketkä tämän Pyhävuoriperinteen luoja olivat – saamelaisetko vai suomalaiset? Mikä oli Pyhävuoren perimmäinen tarkoitus toimi jonkinlaisena “pyhänä rajamerkinä”, oliko sen merkitys saattaa varoitustuli uhkaavasta vihollisesta mahdollisimman laajalle ympäristöön, oliko sen tarkoitus uskonnollinen, sillä saamelaisilla jopa kokonainen vuori saattoi toimia seitana. Oliko se siis tavallaan “pakanuuden aikana” jonkinlainen paikkakunnan “suojelusjumala”, kuten Brasiliassa Rio de Janeirossa sijaitseva mahtava Kristus Vapahtaja on Jeesusta esittävä, 38 metriä korkea ja 700 tonnin painoinen patsas 710 metrin korkuisen Corcovado-vuoren huipulla. Patsaan rakentaminen kesti noin kymmenen vuotta ja se vihittiin v.1931. Patsas on Rio de Janeiron ja koko Brasilian symboli. Patsaan on suunnitellut taiteilija Carlos Oswaldo.

Senjälkeen pohjoiseen mentäessä tulee vastaan Vetelinjokea pitkin kulkenut Ruotsin ja karjalaisten/Novgorodin venäläisten raja ja sitten v.1323 Pähkinäsaaren rauhansopimuksessa määritelty Suomen ensimmäinen itäraja Pyhäjoessa ja Pyhäjärvässä.

Saamelaiset joutuivat vielä sittenkin väistymään kohti pohjoista maatalousmaata, kalastusvesiä ja riistamaita hamuavien suomalaisten tieltä. Matkan varrelle ennen Saamenmaata jäi toki muistumia lappalaisista, kuten paikannimiä sekä mm. Pyhätunturi Pelkosenniemen ja Kemijärven kaupungin alueella, Pyhäjärvi Kittilässä jne.. Suomessa on muuten lähes 40 Pyhäjärveä.

Turun yliopiston emeritaprofessorin ja suomen kielen tutkijan Kaisa Häkkisen käsitys saamesanan alkuperästä

Suomi-nimi, samoinkuin Häme-sanakin tulee Saamenmaata (pohjoissaameksi Sapmi, sabme) tarkoittavasta sanasta, joka on lainautunut "alavaa maata" merkitsevystä kantabaltin sanasta "žeme" (= tarkoittaa siis lähinnä merenrannikkkoa). Kuten nimestä saattaa havaita, ovat saamelaiset aikaa myöten olosuhteiden pakosta vuosituhansien mittaan siirtyneet sisämaahan ja kivunneet yhä ylemmäs ylämaille aina tuntureille asti.

Kaisa Häkkinen, Suomalaisten esihistoria kielitieteen valossa. Tietolipas 147. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Hämeenlinna 1996, ss.156-157, 173 ja 178

"Lappalainen" puolestaan on naapurikansojen saamelaisille eli "lappulaisille", "paikkalaisille", eli "tilkkusille" antama pilkkanimi, joka lienee johtunut näiden kirjavasta vaatetuksesta. Ruotsiksi lappalainen on näet "lapp" ja venäjäksi "lop, lopar". Ruotsalaiset kutsuvat lappalaista sanalla "lapp"-sanalla myös "paikkaa" ja tilkkua". Ei siis ole kummeksuminen, että ruotsiksi "loppmarknad" tarkoittaa kirpputoria. Saamelaiset eivät pidä tästä nimestä, vaan heidän mielestään pitäisi puhua "Lapin ihmisistä".

Vuoroin vieraisissa! Saamelaiset puolestaan nimittivät alueensa läpi Jäämerelle joka vuosi rientäviä suomalaisia "lantalaisiksi". Nämä luulivat sen tarkoittavan erästä rumaa pilkkanimeä, vaikka se todellisuudessa tulee maata tarkoittavasta "land"- tai verkauppias- sanasta.

Aarre Läntinen

Inarin kirkkoherra Mats Hinkulan kuvaus v.1889-1890 "lantalainen"-sanan merkityksestä

Kuten sanottu, asuu Inarissa sekä suomalaisia että lappalaisia. Suomalaisia kutsutaan kuitenkin siellä Pohjolassa tuolla kummallisella nimellä "lantalaiset", jollaisen sanan johdosta antaisi sangen ruman merkityksen, jos sen perussanana oli sana "lanta", joka tarkoittaa samaa kuin "sona". Mutta sellaista merkitystä ei kumminkaan ole samalla "lantalainen". Lappalainen näet kutsuu itseään nimellä "saameladsch" (= suomalainen) ja suomalaista nimellä "laddeladsch"(= lantalainen). Helposti voi huomata, että "lantalainen" johtuu lapinkielen sanasta "laddeladsch". Mutta mistä taas johtuu lapinkielen "laddeladsch"? Erään lapinkieltä taitavan ruijalaisen kauppiaan on minua eniten miellyttänyt. Lapinkielen sana "ledde", joka merkitsee "verkaa", on pidettävä sen alkusanana. "Ledde"-sanasta äännetään kuitenkin molemmat d-äänteet, ei niinkuin tavallisesti "dd", vaan niinkuin kaksi hyvin pehmiästi sorahtavaa "r" äännettä, aivan samalla tavalla kuin joku pehmeäkielinen ärrää särkee. "Laddeladsch" siis merkitsee suomeksi "verkalainen" taikka "verkakauppias". Nimittäin vanhoina aikoina lienee suomenmies kulkenut Lapissa verkaa kaupitsemassa lappalalaisille, jotka verkakappaleilla reunustivat porontaljoista tehtyjä vaatteitaan, ja siitä sai hän nimekseen "lantalainen".

Savo 2.12.1889/n:o 129 (I), 5.11.1889/130 (II), 8.1.1890/n:o 3 (III), 10.4.1890/n:o 42 (IV), Savo 14.6.1890/n:o 69 (V), 7.10.1890/n:o 117 (VI) ja 23.10.1890/n:o 124 (VII)

Saamelaistaustainen elokuvaohjaaja Suvi West kertoi Helsingin Sanomissa v.2021 ohjaamastaan dokumenttielokuvasta "Eatnameamet" "Oman kansan puolesta" siitä hiljaisesta taistelusta, jota on käyty ja käydään yhä pienen Saamen kansan taistelusta olemassaolonsa puolesta kolonialistisen ja rasistisen Suomen ikeessä (kirj. dosentti, historiantutkija ja tietokirjailija Aarre Läntinen ja kulttuuritoimittaja Juho Typpö)

Uskokoon ken tahtoo, sillä se on pelkkää valhetta: ei valtaa "lahjoiteta" (ei edes kapinallisjohtaja Vladimir Lenin Suomelle itsenäisyyttä), vaan se otetaan aina voimakeinoin; ja sen voi menettää vain silloin, kun se kohtaa toisen vielä vahvemman voiman. Kaarlo Kramsu lausui tästä asiasta totuuden runossaan "Ilkka" kokoelmassa "Runoelmia" v.1887:

"Ken vaivojansa vaikertaa,
On vaivojensa vanki,
Ei oikeutta maassa saa,
Ken itse sit' ei hanki.

Siis vapauten taistellen
Ken miehen mieltä kantaa:
Tie suorin kulkee onnehen
Lähellä kuolon rantaa!"

Näin lausuivat vanhemmat ihmiset nuoruudessani siellä Etelä-Pohjanmaalla raskaiden sotavuosien jälkeen, jossa minun ja vaimoni suku menetti 3 nuorukaista sankareina ja yhtä monta naista ja lasta Elisenvaaran tuhoisassa pommituksessa.

Ihmetellä vain sopii, että itseään demokratian mallimaana mainostamassa Suomessa ei saamelaisille ja Saamenmaalle ole vielä kukaan, oikeastaan vuosituhansia jatkuneen kamppailun jälkeen, suotu edes täysiä kansalaisoikeuksia! Piskuinen 30.000 asukkaan vauras Ahvenanmaan itsehallintoalue elää ja porskuttaa hyvin saarillaan, vaikka siellä on parhaillaan keväällä 2021 meneillään Suomen pahin koronapandemia, joka olisi voitu välttää vain laivaliikenne sinne keskeyttämällä. Eiväthän ahvenanmaalaiset maksa Manner-Suomen veronmaksajille litinlatia edes veroa, vaikka saavatkin siltä kaikkinaista hyvää korkeakouluopetuksesta alkaen. Ahvenanmaalaiset eivät suorita edes ulosottokelpoista yle-veroa, vaan siellä suoritetaan puolta pienempää "ylemaksua" jos muistavat. Sen he saavat käyttää omiin tarkoituksiinsa kuunnellessaan ilmaiseksi Yle-lähetysksiä Suomesta. Eivätkä ahvenanmaalaiset miehet suorita edes asevelvollisuutta yhteisen isänmaan puolustamiseksi ja nauttivat autuaallisesti hymyillen mm. Suomen valtion maksamaa koronatukea Ahvenanmaalle, Marianhaminaan, rekisteröidylle Eckerö Linen aluksille. EU:hunkin se kuuluu vain osittain omaksi hyödykseen!

Vielä Ahvenanmaatakin vanhempi itsehallintoalue on jo vuodesta 1771 alkaen ollut Kalajoen kaupungin edustalla olevat 24 hehtaarin kokoiset Kallankarit, jossa ei ole ainuttakaan asukasta – vain 57 kalastajamökkiä. Ne eivät kuulu edes EU:hun, koska siellä ei voitu järjestää v.1994 kansanäänestystä, kun siellä ei ole yhtään asukasta! Sensijaan kooltaan paljon suuremmalle Saamenmaalle Euroopan "katolla", kalottialueella, suotiin Suomessa v.1992 vain muodollinen "kotiseutuoikeus". Mitä se on", kysyttiin ennenvanhaan kinkereillä?

Nyt todellisuudessa Saamenmaasta (Enontekiö, Utsjoki, Inari ja osa Sodankylästä) Metsähallitus eli valtio mielestään omistaa (minun mielestäni valtio ei omista sieltä mitään, sillä en minä ainakaan ole etsinnöistäni huolimatta onnistunut löytämään ainoatakaan Suomen valtion omistusoikeuden juridisesti, kiistatta oikeuttavaa dokumenttia, sillä sehän ollut olemassa kansainvälisesti

tunnustettuna valtionakin vasta vuodesta 1917) yli 90 %, eikä saamelaisilla ole muka “nokan kopauttamista” Saamenmaalla edes omien luonnonvarojensa esteettömästä käytöstä. Jatkuvia riitoja aiheuttavat porojen laiduntaminen, lohennynti ja yleensä kalastusoikeudet, valtion metsänkäyttö ja aukkohakkuut, kaivosoikeudet, Jäämeren rautatiehanke, saamelaiskäräjien koostumus, ilmaliikenne, kaivostoiminta kullankaivuineen yms, eivätkä Suomen hallitukset/neuvottelijat ole suvainneet edes kysyä saamelaisilta itseltään menettelyihinsä oikeutusta ja valtakirjaa! Näin aivan Suomen valtion oikeutuksella ja tuella alueesta on kehitetty eräänlainen saamelaisten “eläintarha” tai “akvaario”, jonne lennätetään jopa lentokoneilla ihmisiä Etelä-Suomesta ja ulkomailta laskettelemaan, ryyppäämään ja tekemään ties mitä syntiä ja siinä sivussa tirkistelemään “primitiivisiä”, “EU:n ainoita alkuperäisiä aboriginaaleja”, mistä taloudellisen hyödyn saavat lähinnä ei-saamelaista alkuperää olevat ihmiset ja yrittäjät!

Vähitellen saamelaiset ja saamelaisuus on siis muuttunut Saamenmaallakin ikäänkuin kansainväliseksi “apinatarhaksi”, jonne turisteja lennätetään laskettelemaan ja ulkoilemaan aina Kiinasta ja Japanista saakka ikäänkuin “akvaarioon” katselemaan näitä ja ihmettelemään näiden “alkeellista” elämäntapaa ja vaatetusta. Sana “primitiivinen” tarkoittaa sensijaan ainakin “suuressa maailmassa” – tiedän sen omista kokemuksistani - todella alkeellista ihmistä, jota varakas, “sivistyneenä” itseään pitävä ihminen katselee “nokkaansa pitkin” täynnä ylemmyyden tuntoa ja saa siitä itselleen lisää sääliä itsetuntoa ja röyhkeyttä! Jos siihen ei sisälly piilorasismia, niin mihin sitten? Tässä muistuu mieleeni väistämättä Luukkaan evankeliumista (18:9-14) Jeesuksen kuvaus rukoilemassa olevasta fariseuksesta ja publikaanista:

Muutamille, jotka olivat varmoja omasta vanhurskaudestaan ja väheksyivät muita, Jeesus esitti tämän kertomuksen:

“Kaksi miestä meni temppeliin rukoilemaan. Toinen oli fariseus, toinen publikaani. Fariseus asettui paikalleen seisomaan ja rukoili itsekseen: 'Jumala, minä kiitan sinua, etten ole sellainen kuin muut ihmiset, rosvot, huijarit, huorintekijät tai vaikkapa tuo publikaani. Minä paastotan kahdesti viikossa ja maksan kymmenykset kaikesta, siitähän mitä ostan.' Publikaani seisoi taempuna. Hän ei tohtinut edes kohottaa katsettaan taivasta kohti vaan löi rintaansa ja sanoi: 'Jumala, ole minulle syntiselle armollinen!'

Minä sanon teille: hän lähti kotiinsa vanhurskaana, tuo toinen ei. Jokainen, joka itsensä korottaa, alennetaan, mutta joka itsensä alentaa, se korotetaan.”

Toki suomalaiset “juntit”, “tuppeliinit”, “fintupit”, “finjeevelit” ovat joutuneet itsekkin kärsimään ja kärsivät vieläkin omalla kohdallaan ruotsalaisten ylimielisyydestä ja rasismista - ja nyt annetaan vahingon “kiertää” rasistisena saamelaisten huonona kohteluna. Saamelaisetkinhan ovat tosiasiaassa Suomen täysivaltaisia kansalaisia, jotka uurastavat ahkerasti koko isänmaan parhaaksi, suorittavat asevelvollisuutensa ja maksavat veronsa toisin kuin ahvenanmaalaiset!

Sitäkin merkillisempää on, että noin 100.000 saamelaisen asuttama alue Euroopan “katolla”, on jaettu Suomen, Venäjän Norjan ja Ruotsin kesken, joista kolme kehtaa ja viitsii sanoa itseään demokratian ja kansalaisyhteisyyden mallimaaksi! Saamenmaastahan pitäisi muodostaa itsenäinen valtio! En tiedä ainakaan EU:n puitteissa toista yhtä rasistista ilmapiiriä, jossa vielä 1970-luvulla ja osittain vielä nykyäänkin kunkin ihmisen tärkein identiteetin juurisilmu – kieli – yritetään vaihtaa enemmistön kieleksi ja jopa muuttaa saamelaisten etunimet “suomalaisiksi”! Kyllä siinä “taivahan kirjat” menevät sekaisin!

Eipä uskoisi! Näin on tapahtunut Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja tietysti myös kansainvälistä veljeyttä ylistävässä Neuvostoliitossa. Onhan niitä maapallolla, jopa asukasluvultaan eikä vain

pinta-alaltaan, pienempiäkin valtioita kuin Saamenmaa! Niistä pienimmässä eli keskellä Rooman kaupunkia sijaitsevassa vain 44 hehtaarin kokoisessa Vatikaanissa oli v.2019 vain 825 asukasta!

Järkyttävää on, että Suomen hallitus ei ole vielääkään ratifioinut edellä mainitua ILO:n yleissopimusta n:o 169, joka koskee itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja, vaikka se pitää itseään "sivistysvaltiona". Näin se syyllistyy ilmiselvään rotusyrjintään eli rasismiin sekä ihmisoikeuksien ja tasa-arvon loukkauksiin. Olisi aivan luonnollista, että saamelaiset ahvenanmaalaisten tavoin saisivat itse korjata omaksi hyväkseen alueensa luonnonvarojen tuoton (poronhoito, metsänhakkuut, kaivostoiminta, matkailu"teollisuus", kalastus, metsästys jne)! Suomalaiset ovat kohdelleet ja kohtelevat edelleen hävyttömästi saamelaisia, Saamenmaan luontoa ja sen luonnonvaroja – eikä edes anteeksipyyntöä eikä sovintosopimusta kuulu!

Olisi siis lopultakin rehellisen anteeksipyyntön aika, ja nyt se on toivottavasti vihdoin tullut "Sovintokomission" perustamisen myötä. Suomen hallitus siis demokraattisuutensa hymistelyistä huolimatta häpeilemättä jahkailee yhä edelleen, ratifioidaanko (= saatetaanko voimaan) itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva ILO:n yleiskokouksen kesäkuussa 1989 Genevessä hyväksymä yleissopimus n:o 169. Sehän koskee myös EU:n ainoaa alkuperäiskansaa – saamelaisia, joilla ei näy olevan yhtään puolustajaa.

Koska ihmisten poliittinen muisti on vain noin 3 kuukautta, niin useimpain mielestä on haihtunut taivaan tuuliin Suomen Pohjoismaiden neuvoston edustajan edustajan, ahvenanmaalaisen Britt Lundbergin tempaus v.2016, kun hänen ansiostaan torjuttiin suomenkielen ottaminen neuvoston työkieleksi ruotsin, tanskan ja norjan tavoin. Entinen yhdenvertaisuusvaltuutettu ja nykyinen RKP:n kansanedustaja Eva Biaudet vähätteli ahvenanmaalaisten petosta! Biaudet kirjoitti Twitterissä että kyllä suomenkielisten puheet tulkitaan! Ja että kyse on "vain" työpapereiden kielistä. Olisikohan Biaudet'n asenne sama, jos kaikki Suomen asiakirjat, Kela-palvelut ja Allsång på Skansenit olisivat vain suomeksi ja tulkattaisiin ruotsiksi.

Toinen suomalaisia vähättelevä tapaus sattui vuodenvaihteessa 1960-1961 Ruotsin televisiossa. Suomen Kuvalehti kuvasi sitä pääkirjoituksessaan "Yli-rajojen" 7.1.1961:

"Todellakin yli rajojen meni taannoin Ruotsin television Pohjoisvisio-lähetys. Suomalaisten elämää esiteltiin suunnilleen seuraavasti: oli kaksi paljasjalkatyttöä, villiä ja hoitamaton, oli kaksi ruokkoamatonta paljasjalkamiestä, oli venäläismalliset saappaat lattialla, oli viinapullo pöydällä, soi suomalainen polka ja tanssi oli käynnissä. Kun se kiihtyi kyllyiksi, ja viina oli tehnyt tehtävänsä, kaadettiin tytöt lattialla; loput saattattekkin itse arvata. Tällaisena Ruotsin television esitteli suomalaiset ja suomalaisen elämänmenon. Ja miljoonat ruotsalaiset – siellä oli silloin jo 1 miljoona televisiovastaanotinta – tanskalaiset, norjalaiset ja suomalaiset seurasivat esitystä."
Suomen Kuvalehti 1961/n:o 1

Nyt Ruotsi piiloutuu sotilaallisessa mielessä Suomen armeijan selän taakse, sillä ruotsalaista "kansankotia" puolustamaan on tarkoitus lähettää vain 80.000 sotilasta, joista noin komppanian verran eli noin 100 kokoaikaista sotilasta eli "Gotlannin komppania" vastaa tämän strategisesti tärkeän saaren puolustuksesta. Sensijaan Suomen sotaan lähtevän armeijan suuruus on 280.000 miestä. Miten Ruotsissa silloin suu pannaan, jos tai kun "iso hätä tulee"!?

Onneksi nyt on herännyt saamelaisten keskuudessa vastarinta suomalaisten kolonialismia ja rasismia vastaan. Sen kärkihamona on saamelaistaustainen elokuvaohjaaja Suvi West. Nimittäin totuus on se, etteivät suomalaiset koskaan tule korjaamaan epäkohtia saamelaisten kohtelussa – sen

voivat aikaansaada vain saamelaiset itse vaikuttamalla mm. julkiseen mielipiteeseen lehdistössä ja globaalissa sähköisessä viestinnässä! Onnea ja menestystä tässä arvokkaassa työssänne!

Näin Suvi West kirjoittaa Helsingin Sanomissa 10.3.2021: “Kertomus meistä saamelaisista alkaa maasta. Me saamelaiset olemme asuneet ikimuistoisen ajan Saamenmaalla, jo paljon ennen nykyisten valtioiden aikaa tai muita aikoja. Nyt elämme kolonialististen valtioiden ikeen alla. Me emme ole Suomen saamelaisia. Olemme oma kansa 4 valtion sisällä ja taistelemme tulevaisuutemme puolesta!”

Näillä sanoilla alkaa Suvi Westin ohjaama uusi dokumenttielokuva “Eatnameamet – Hiljainen taistelumme”. Se tiivistää elokuvan sisällön. Yksi kertojaäänen mainitsemista kolonialistisista maista on Suomi, ja sen rajojen sisällä Saamen kansa kansa taistelee olemassaolostaan ja tulevaisuudestaan.

Huomioikaa myös aikamuoto “taistelee”, sillä elokuva ei kuvaa vain saamelaisten historiaa, vaan se kuvaa samalla myös nykypäivää. Kolonialismi on näet yhä edelleen voimissaan, ja Suomen valtio nakertaa Saamen kansan asemaa jatkuvasti huonommaksi - se elokuva näyttää!

Kun tällaisista asioista puhutaan, niin on suomalaisten asenne yleensä torjuva ja uhrautuvakin. “Mistä nyt taas syytetään! Mitä pahaa me suomalaiset olemme muka tehneet. Ihan hyvinhän saamelaisten asiat nykyään ovat. Se on vain turhaa valittamista” jne. Sen 5 vuoden aikana, kun West “Eatnameametiä” teki, hän sai kuulla samanlaisia kommentteja mm. muilta elokuvataiteilijalta ihmisiltä. “He eivät uskoneet, kun kerroin heille tapauksista ja asioista, jotka myöhemmin elokuvaan päätyivät. Koin, että minua sensijaan syyllistettiin asenneongelmasta”, West kertoo.

“Eatnameamet” ei seuraa aihetta päähenkilöiden kautta, vaan jakaa sen eri teemoihin: totuus, kieli, viha, omistaminen, maa, valta. Näiden teemojen alla saamelaiset kertovat omin sanoin, kuinka kolonialismi on edennyt ja etenee yhä.

Omistaminen-osiossa käsitellään esimerkiksi sitä, kuinka suomalaiset hyödyntävät saamelaisilta aikoinaan hankittuja maita ja kasvattavat hiljalleen vaikutusvaltaansa alueilla. Valta-osiossa puhutaan mm. saamelaisten kieltä, kulttuuria ja asemaa hoitavan saamelaiskäräjien tulevaisuudesta. V.2015 saamelaiskäräjien vaaliluetteluun otettiin Suomen korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä 93 henkilöä vastoin saamelaiskäräjien tahtoa. YK:n ihmisoikeuskomitea totesi toissa vuonna, että KHO:n päätös loukkaa saamelaisten ihmisoikeuksia. Silti Suomessa on levitetty tapauksen vuoksi valheellista kuvaa saamelaisista suvaitsemattomana osapuolena, joka “sortaa toisia saamelaisia” Elokuvassa kuultavan näkemyksen mukaan saamelaiskäräjiin tunkeutuminen on yksi suomalaisen yhteiskunnan yrityksistä hävittää saamelaiset vaivihkaa “syömällä heidät sisältäpäin”.

Viime vuosina vihapuhe ja disinformaatio ovat lisääntyneet, tai ainakin tulleet sosiaalisessa mediassa entistä näkyvimiksi ja rajummiksi. West sanoo huomanneensa saamelaisiin kohdistuvan vihapuheen ja vihanlietsonnan alkaneen lisääntyä juuri vuoden 2016 tienoilla. Se oli pääsyy, miksi hän päätti ryhtyä tekemään “Eatnameametiä”. Tottakai rasismia saamelaisia kohtaan on aina ollut, mutta jostain syystä juuri vuoden 2016 aikoina media alkoi luomaan tietynlaista kuvaa saamelaisista, että saamelaiset ovat aina “mielensäpahoittajia”.

Etenkin lööppimedioiden otsikoihin saamelaiset nostettiin tuolloin aina jostain närkästyneinä, riitelevinä, muutoin ei olenkaan! ”Niissä saamelaiset aina olivat otsikon mukaan suuttuneet esimerkiksi “feikki”-saamenpuvun käytöstä. Vaikka saamelaiset jutussa vain toteaisivat, että se on

kulttuurista omimista tai mitä hyvänsä, se keuhutettiin aina “suuttumiseksi”. Tällainen medianäkyvyys teki saamelaisista aina kohteita. Jokainen juttu johti aina vihapuhemyrskyyn saamelaisia kohtaan sosiaalisessa mediassa, West toteaa.

Entä millaisena West näkee Saamen kansan tulevaisuuden, tai miten saamelaisten tilannetta voitaisiin Suomessa parantaa? West listaa konkreettisia asioita. Hallitus voisi esimerkiksi parantaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta saamelaiskäräjälain uudistamisella. Kolme kertaa se on epäonnistunut, West sanoo, mutta taas Marinin hallituksella olisi siihen mahdollisuus. Sekä – vihdoinkin – lisätä oikeaa tietoa saamelaisista ja heidän kulttuuristaan kouluihin, perusopetuksen opetussuunnitelmaan. “Muuten kasvaa taas uusia sukupolvia, jotka perustavat näkemyksensä saamelaisista vaikkapa viihdeohjelmiin tai netin vihapuheeseen. Toiveiden ja kauniiden puheiden sijaan tarvittaisiin siis tekoja. Siihen asti “hiljainen taistelu” jatkuu.

Helsingin Sanomat 10.3.2021/B 1-2

Ja tästä se rauhanomainen kamppailu alkoi jo tuhansia vuosia sitten! (kirj. dosentti, historiantutkija ja tietokirjailija Aarre Läntinen)!

Mahdollisia saamelaisten geneettisiä juuria on etsiminen neandertalinihmistä lähtien Nykyihmissä, siis myös saamelaisilla, on 1-4 % neandertalinihmisten geenejä. Näiden perimässä oleva neandertalinihmisen DNA vaikuttaa yhä terveyteemme ja riskiimme sairastua. Neandertalinihmisten perimällä on yhteyksiä muun muassa nikotiiniriippuvuuteen, ihosairauksiin, veren hyytymiseen, immuunipuolustukseen, lisääntymiseen ja jopa masennukseen (Wikipedia, kts. esimerkiksi hakusanalla: “Neandertalin ihmisen perimä”/Wikipedia on siellä suhteellisesti luotettava tietosanakirja – sitä uskaltaa kyllä käyttää, jos järki on “tallella”). Tiedot siinä pohjautuvat tieteeseen eikä näennäistieteeseen). En tiedä, millaisia tyypillisiä sairauksia saamelaisilla on – joku tiedemies ja lääkäri sen varmaan tietää! Sen vain tiedän, että saamelaismiehet ja –naiset olivat ainakin jo 1800-luvulla suomalaisia ahkerampia tupakankäyttäjiä. Senkin tiedän, että isäni kuoli Vaasan lääninsairaalassa v.1965 siihen, ettei hänen mahahaavan puhkeamisesta johtuvaa verenvuotoaan saatu tyrehtymään. Minä itse kuulun veriryhmään A, kuten 63 % saamelaisista (Tiede 2019/n:o 14, ss.26-33).

Mutta ei siinä kyllin, sillä jo noin 100.000 vuotta sitten eli jo ennen viimeistä jääkautta neandertalinihmisiä asui Karijoen ja Kristiinankaupungin rajamailla sijaitsevassa Susiluolassa Pyhävuoren (Bötomberget) monilakisessa vuoriryhmässä. Yksi niistä on Susivuori, jossa Susiluola on. Se on tällä hetkellä pohjoisin tunnettu neandertalinihmisten asuinpaikka, sillä sitä lähimmät sijaitsevat Pohjois-Saksassa, kun taas etelämpää niitä tunnetaan runsaasti. Siksi neandertalilaisten levinneisyysaluetta pohjoisessa on alettu tutkia myös muualla. Ilmeisesti Ruotsista ja Venäjältä saadaan pian tietoja uusista asuinpaikoista, mikä voi viedä Susiluolan aseman. Museovirasto on määritellyt Susiluolan Suomen tärkeimmäksi kaivauskohteeksi.

Susiluola on kiinnostava paikka koko Euroopan historiassa, sillä sieltä on löydetty merkkejä ihmisasutuksesta jo ennen 10.000 vuotta sitten päättynyttä jääkautta. Luola on vaakarako peruskalliossa kooltaan noin 400 m², ja se sijaitsee nykyään 115 ½ m merenpinnan yläpuolella. Siihen aikaan, kun luolassa asuttiin, sen suuaukko oli lähempänä merenpintaa, sillä maankohoaminen jääkauden jälkeen nostaa sitä yhä edelleen ylemmäs (kts. internetistä hakusanalla “Susiluola”).

Keitä siis oli esimerkiksi Pohjanmaalla jääkauden jälkeen siellä paikallaan elänyt väestö, joka sai elantonsa keräilystä, kalastuksesta ja metsästyksestä ja liikkui veneillä tai haahdilla paikasta toiseen. Synnyinpaikkani vieressä (alkuaan Lapualla sijaitsevan Ruhan kylän Ojala n:o 5:n almenningilla) Nurmon Kourassa Kirkkomäellä asuttiin kohta jääkauden jälkeen noin 7.500 eKr. Sen vieressä sijaitsee yhä perimäni pieni metsäpalsta ikäänkuin “älläntikkuna” menneisyyden historiasta! Paikka

sijaitsi silloin vähän yli 100 metriä nykyisen merenpinnan yläpuolella. Ancyclus-järvi huuhtoi saaren rannelmia, joista päästiin veneitse muualle kalastamaan, metsästämään yms. tai vaikkapa hakemaan Valdain ylängöltä asti mm. nuolenkärkiin tarvittavaa kvartsia, jota Kirkkomäen asuinpaikasta onkin löydetty. Tietenkin voi myös arvella, että kauppamiehet tulivat omilla haahdillaan Valdailta saakka käymään vaihtokauppaa paikallisten ihmisten kanssa mm. kvartsilla ja turkiksilla.

Nurmon kunnan Seinäjoen kaupunkiin liittämisen ”kunniaksi” v.2009 Timo Jussila ja Timo Sepänmaa laativat seuraavana vuonna internetiin tieteellisen tutkielman nimeltänsä ”Seinäjoki, entisen Nurmon kunnan alueen muinaisjäännösinventointi 2010”, ss.1-59. Siinä käytiin läpi Nurmon alueella sijaitsevat kivikautiset asuinpaikat, joita on löydetty odottamattoman useita – ainakin 16 kpl. Niiden ajoituksia on suoritettu korkeuskäyrien mukaan. Niistä vanhin sijaitsi juuri äsken mainittu Kirkkomäellä. Se on peräisin keskimiesoliittiselta ajalta noin vuoden 7.500 eKr. +/- 200 vuotta takaa. Voi vain kivikautisten löytöjen ja korkeuskäyrien perusteella tehdä arvailuja silloisen väestön alkuperästä, sillä silloinhan ei vielä tunnettua kirjoitustaitoa.

Itse en suinkaan väitä kuuluvani näihin Etelä-Pohjanmaan nykyisten vanhimpien pysyvien asukkaiden jälkeläisiin, vaikka näidenkin geenejä sattaa vielä olla tallella geenipankossani ja vaikka muudan esi-isäni (sukututkimus on näet ”lempilajini”) **Martti Martinpoika Turjalainen** käyttikin jo keski- ja uudenajan taitteessa sukunimenään kansallisuuttaan osoittava nimeä. Hän isännöi Lapuan nykyisessä keskustassa Liuhtarin kylässä sijaitsevaa Turjan taloa v.1543-1584. Hänen sukunsa piti sen isännöityä 10 sukupolven ajan ainakin 1700-luvun alkupuolelle asti. (Erkki Lehtinen, ss.656-657. Ville Luho ja Erkki Lehtinen, Lapuan historia I. Vaasa 1963). Turjalaiset ovat muuten itäisin saamelaiskansaa, joka asuu Kuolan niemimaan itä- ja eteläosassa. Martti Turjalaisen geenejäkin virtailee pitkän sukuhistorian ansiosta aivan varmasti yhä edelleen minun ja muiden perilapualaisten ja siihen kuuluneen Nurmon asukkaiden veressä.

Sattumalta näin äskettäin aivan tieteeseen pohjautuvan arvelman, että etenkin Etelä-Pohjanmaalla on puhuttu eteläsaamelaisista kieltä 1000-luvun lopulle saakka, jonka jälkeen suomenkielen varhaiset muodot syrjäyttivät sen. Nämä sulautuivat sittemmin suomalaisiin ja alkoivat viljellä maata. (toimittaja Anu Nousiainen, ”Varhaiset suomalaiset muistuttivat nykyajan saamelaisia”, Helsingin Sanomat 26.3.2018 ja Ylen Uutiskirje 11.6.2019)

Ei sekään kovin ihmeellistä ole, että minulla on myöskin äitini puolelta saamelaisia geenejä, sillä hänen sukunsa eleli aikoinaan Alavuden Sydänmaalla sijaitsevan piskuisen Louvesjärvi- nimisen erämaajärven rannalla, Rissan talolle kuuluvassa Pauhun torpassa. Louve on muuten saamenkieltä ja tarkoittaa kodan tuulelta suojaavaa päällyskangasta! Näet kuningas Kaarle IX määräsi v.1602, että joukon saamelaisia olisi muutettava poroineen Etelä-Pohjanmaalle opettamaan sikäläisille suomalaisille poronhoitoa, koska maanviljely ei näiltä näyttänyt ainakaan hyvin onnistuvan. Heitä siirtyikin Vaasan ympäristöön ja Suomenselän vierille asumaan, kuten Alavudelle, jossa sijaitsee yhä saamelaisten talvikylän muistona ”Lapinkylä”. Maailma kumminkin muuttui, ja kuningas Kaarle XII määräsi v.1708 Etelä-Pohjanmaan porot ammuttaviksi ilmeisesti lähinnä armeijan tarpeisiin. Osa niistä villiintyi metsäpeuroiksi, joista viimeinen tapettiin siellä vasta 1880-luvulla. Näidenkin saamelaisten jälkeläiset sulautuivat suomalaisiin, vaikkei saamelaismorsiamella ollutkaan tuotavanaan hyvänä myötäjäisenään talollisen naidessaan esimerkiksi maapalstaa sen ajan tapaoikeuden mukaan! Mutta köyhät sentään voivat ottaa puolison itselleen omien mielihalujensa mukaan. Siellä kotikonnuillani olikin tapana sanoa, että ”vain rikkailla on aikaa rikastua, mutta vain köyhillä on varaa rakastua!”

Jo 1800-luvulla, kenties aiemminkin, puhuttiin ja kirjoiteltiin sanomalehdissä ja kirjallisuudessa eriskummaisesta ”Lapuan rodusta”, joka on tummaveristä, ruskeasilmäistä, mustatukkaista,

jynkänäistä ja äkkipikaista kansaa. Itsekin kuulun tähän “rotuun”! Germaanista eikä ruotsalaista tuolloinen nykyisen Suomen alueelle asettunut väestö ei voinut olla!

Kohti Suomenmaan alistamista Ruotsin valtaan:

Suomalaisten ja saamelaisten kohtalona on historian pelikentillä ollut niiden surkea maantieteellinen asema eli kahden rintaman sota ja elämä kahden uskonnon välimaastossa. Josif Stalin käytti ennen Talvisotaa 14.10.1939 käydyissä neuvotteluissa ilmausta: ”Maantieteelle emme voi mitään.” Paasikivi muotoili tämän ajatuksen Uudenvuoden puheessaan 1950 sanoiksi: ”Maantiede on tekijä, joka vaikuttavasti ja pysyvästi puhuu historiassa.”

Niinhän se tosiasia on! Saamelaiset ja esi-isämme suomalaiset valitsivat mielestään ”hyvän osan” siirtyessään asumaan lähes asumattomaan Baltiaan ja Suomenniemelle. Näet siihen aikaan eikä vuosituhansiin sen jälkeenkään ei näillä ollut vielä vihollisia ”lähihollilla”, sillä indoeurooppalaiset - vallanjanoiset ja mielestään viisaat kansat: venäläiset, ruotsalaiset, tanskalaiset ja saksalaiset - eivät vielä olleet näitä suomensukuisia, rauhantahtoisia luontaistaloudessa eläviä, vähälukuisia heimoja saartamassa.

Mutta saartorengas alkoi kiristyä suomalaisten, virolaisten, liiviläisten, vatjalaisten, inkeriläisten, saamelaisten ja karjalaisten ympärillä. Baltiassa suomalaisugrilaisia esi-isämme ahdistivat saksalaiset, venäläiset, tanskalaiset ja ruotsalaiset sekä Suomenniemellä ruotsalaiset, venäläiset, norjalaiset ja jopa tanskalaiset, jotka tekivät Suomenlahden pohjoisrannalle kaksi ristiretkeä. Näin alkoi noin 1.000 vuotta sitten yhä jatkuva taistelu suomensukuisten kansojen olemassaolosta. Siinä ovat tuhoutuneet jo liiviläiset ja vatjalaiset sekä lähes kokonaan inkeriläiset: Myöskin suomalaiset, virolaiset, saamelaiset ja karjalaiset ovat saaneet tuta ankaria iskuja. Esimerkiksi suomalaiset ovat taistelleet 1.000 vuoden aikana venäläisiä vastaan yli 100 vuotta, jos kaikki yhteenotot lasketaan yhteen. Baskeilla ja suomalaisugrilaisilla kansoilla ei ole kuitenkaan koskaan ollut imperialistisia pyrkimyksiä. Ne ovat joko ottaneet kohtalon inhat iskut vastaan nurkumatta ääntäkään päästämättä tai vasta äärimmäisessä hätässään nousseet puolustamaan sitä, mikä niille on luovuttamatonta, pyhää ja kallista!

Syyttävä sormi kohdistuu Euroopan indoeurooppalaiseihin kansoihin, joilla oli ja on yhä edelleen muihin kansoihin nähden “yli-ihmis-” ja “lähetysaarnaaja”-asenne. Nimittäin lähes koko Euroopan väestö on pääasiassa indoeurooppalaista alkuperää. Siitä on vain kaksi merkittävämpää poikkeusta: suomalais-ugrilainen väestö, joita on noin 23 miljoonaa (Virossa, Suomessa, Ruotsissa, Norjassa, Unkarissa, Romaniassa, Venäjällä ja Siperiassa sekä siirtolaisina Yhdysvalloissa, Kanadassa, Australiassa ja monessa muussa maassa eri puolilla maailmaa) sekä baskit (noin 1 miljoonaa Espanjassa ja Ranskassa sekä siirtolaisina Yhdysvalloissa). Euroopan väkiluku oli muuten v.2020 kaikkiaan 742 miljoonaa.

Indoeurooppalaiset kansat ovat olleet mielestään kautta historiansa ajan “yli-ihmisiä”, jotka ovat katsoneet oikeudekseen vallata ja “vapauttaa” “maita ja mantuja” siirtomaikseen ja suorittaa niissä asuvien kansain keskuudessa orjuuttamista, uskonnollista käännytystyötä ja “sivistyslähetystyötä” tuhoten näiden keskuudesta alkuperäisen kulttuurin lähes kokonaan. Tähän luonteenpiirteeseen liittyy läheisesti vallanjano ja ahneus! Juuri näiden keskuudessa olivat ja ovat olleet ja ovat yhä maailman suurimmat siirtomaavallat, kuten Persia, Kreikka, Makedonia, Rooma, Portugali, Espanja, Ranska, Iso-Britannia, Hollanti, Belgia, Tanska, Norja, Ruotsi, Saksa, Yhdysvallat, Venäjä, (Kiina, Japani), Puola, Italia, Itävalta ja Serbia. Niistä suurin on yhä edelleen v.2013 Brittiläinen Kansainyhteisö, johon kuului yhteensä 53 jäsenvaltiota, joista 51 on kuulunut Brittiläiseen imperiumiin.

Valloittaminen tapahtui alkuaan muka hyvässä tarkoituksessa “ristiretkien” muodossa. Monelle vakavahenkiselle perinteisen uskonnon vaihtaminen kuoleman uhalla oli kuitenkin todellinen

koettelemus, jota suuri joukko karttoi pakenemalla erämaihin. Tällainen oli tilanne suomalaisten ja varmasti vielä enemmän saamelaisten kohdalla! Kastaminen roomalaiskatoliseen uskoon tapahtui ristiretkillä kuin “liukuhinalla” ilman kristillistä opetusta! Paitsi hengellisen esivallan vaihtumista kastaminen merkitsi samalla siirtymistä uuden, vieraskielisen maallisen esivallan alaisuuteen! Ristiretket olivat siis todellisuudessa pyhyiden kaapuun verhottuja valloitusretkiä, joiden kuninkaasivat valtakuntaansa lisää laajuutta ja rikkautta sekä samalla itselleen lisää valtaa ja mahtia. Yksinvaltaiset hallitsijat kehtasivat väittää saaneensa valtansa Jumalalta näyttämättä kuitenkaan alamaisilleen saamastaan valtakirjasta tai lakikirjasta vilaustakaan.

Tarinain mukaan ruotsalaiset tekivät maahamme kolme “ristiretkeä”, joista kaksi ensimmäistä ovat ainakin minun mielestäni tarunomaisia. Niiden “ansioista” Suomen perusheimot suomalaiset (= varsinaissuomalaiset), hämäläiset ja osittain karjalaisetkin käännyttiin ainakin muodollisesti roomalaiskatolisiksi. Venäläiset ortodoksit käänsivät puolestaan kreikkalaiskatolisiksi itäisen osan karjalaisista. Näin alkuaan saamelaisten kokonaan asuttama Fennia eli Suomi joutui ruotsalaisten, katolisten sekä venäläisten, kreikkalaiskatolisten haltuun. Ruotsalaisia muutti “eläväksi linnoitukseksi” maahamme Ahvenanmaalle, Uudellemaalle, Varsinais-Suomeen ja Pohjanmaalle. Lisäksi kuningas lahjoitti ruotsalaisille rälssimiehille eli aatelismiehille suurtiloja eli sätereitä, eniten Uudenmaan itäosasta, koska näiden kuului palvella Ruotsin ainoana vakinaisena ja parhaana sotavoimana eli ratsuväkenä venäläisiä vastaan. Ruotsin kuningas ei muuten korottanut 700 vuotta kestäneen Ruotsin valtakauden aikaan ainuttakaan suomalaista aatelissäätyyn, joka oli siis sinä aikana umpiruotsalainen, samoinkuin virkakuntakin käytännössä jopa lähes koko ns. autonomian ajan 1900-luvun alkuvuosiin saakka. Suomen aateliskalenteri on muuten vieläkin (v.2021) ruotsinkielinen, minkä olen itsekin saattanut havaita kotikirjastossani!

Ruotsalainen väestö toki asettui taloksi nykyisen Etelä- ja Keski-Pohjanmaan saaristoon ja rannikon vesijättömaille ennen v.1323 solmittua Pähkinäsaaren rauhaa noin v.1250-1323. Sehän ilmenee esimerkiksi ruotsalaisvyöhykkeen kylännimistä, joista noin 90 % on suomalaista alkuperää: se osoittaa samalla, että suomalainen ja saamelainen väestö ruotsalaisten tultua väistyi joko pohjoisemmas tai sisämaahan tai sulautui siihen, mikä näkyy yhä Pohjanmaan ruotsalaisen väestön DNA-tutkimuksesta: se on näet geneettisesti lähempänä suomalaista kuin ruotsalaista väestöä. Merenranta kulki vuoden 1300-paikkeilla Etelä-Pohjanmaalla noin 5-6 metriä korkeammalla kuin nykyään, joten silloisilla haahdilla pystyi kulkemaan Kyröjokea pitkin aina v.1304 rakennetun Isonkyrön kirkon rantamille asti.

Kerrottakoon vielä, että kuningas Maunu Eerikinpoika oikeutti v.1348 Kokemäenjoesta pohjoiseen olevalla rannikolla asuvat ruotsalaiset ottamaan omistukseensa ns. umpeutuneet merenlahdet. Termistä on historiantutkimuksessa keskusteltu ja esitetty monenlaisia käsityksiä. On mahdollista ymmärtää ilmauksella myöskin sitä, että kuningas antoi ruotsalaisille omistusoikeuden suomalaisten omistamaan rannikkoon aina karjalaisten rajaan saakka, joka kulki pitkin Vetelinjokea pitkin, missä yhtä edelleen Vetelin keskustan tuntumassa on Vetelinjoessa vuolas Karjalankoski eli Ryssforsen ja Rysserå eli Råberget eli Roonkallio Vetelinjoen suulla sekä ruotsinkielisen Pohjanmaan päättyminen juuri sille seudulle.

Kuningas suosi tuohon aikaan muutenkin Pohjanmaan ruotsalaista uudisasutusta. Näet samana vuonna hän antoi Närpiön, Mustasaaren ja Pietarsaaren asukkaille oikeuden käydä kauppaa ruokatavaroilla. Luvan tarkoituksena oli julistaa muilla tavaroilla käyty kaupankäynti laittomaksi. Kuningas jätti kyröläiset ruokatavarakauppaan oikeutettujen ulkopuolelle, vaikka varmasti näilläkin olisi ollut tarvetta siihen. Hallitsijan tarkoituksena oli näet keskittää kaupankäynti kaupunkeihin, joten ruokatavaroilla käytävä kauppa oli lievennys tähän pyrkimykseen.

Mistä sitten Pohjanmaan ruotsalaisten esi-isät olivat lähtöisin? Valtaosa heistä oli kotoisin Pohjanlahden takaa Helsinglannista. Sen muistona on yhä edelleen Mustasaassa Helsingbyn kylä, ja lisäksi Helsing-niminen maakirjatalo sijaitsee Mustasaaren Jungsundissa, Uudenkaarlepyyn Vexalassa ja Vöyrin Lotlaksissa. Uudenkaarlepyyn Hirvlaksissa ja Vöyrin Koskebyssä sijaitsee Dalkarlin maakirjatalo, jonka nimi saattaa olla muistumaa Taalainmaalta lähteneestä asukkaasta. Mahdollisesti osa ruotsalaisista tulokkaista oli lähtöisin Mälar-järven viljavasta ympäristöstä ja muualta Ruotsin alueelta.

Ruotsalaiset muuttivat Suupohjaan (nimi tarkoitti vanhassa kielenkäytössä nykyistä Etelä- ja Keski-Pohjanmaata Vetelinjokeen saakka) siis vasta suomalaisen (ei tarkoita tässä saamelaisia eli fennejä) eli pohjalaisen eli kainulaisen väestön jälkeen merenrannikolle. **Ruotsalaisalueella sijainneiden kylien suomalaista alkuperää olevien kylien suuresta määrästä päätellen ennen näiden tuloa voi havaita, ettei ainakaan Etelä-Pohjanmaata ole, mahdollista luonnehtia autioksi:**

Suomalaista alkuperää olevat kylännimet ruotsalaisella Pohjanmaalla

Nykyinen kunta	Kylä	Ensimmäinen maininta
Kristiinankaupunki	Härkmeri	1517
	Tjöck/Tiukka	1303
Närpiö	Finnby	1331
	Kalaks	1442
	Pjelaks	1403
	Normäs (Normis)	1545
	Tjärlaks	1442
	Pörtom	1543
Maalahti	Petalaks	1480
	Malaks	1491
Korsnäs	Molpe	1490
Mustasaari	Anixor	1488
	Höstvesi	1440
	Koskö	1518
	Kvevlaks	1440
	Mieka	1440
	Mussor	1348
	Petsmo	1440
	Replot	1498
	Toby	1504
	Tölby	1512
	Vasso	1473
	Veikars (Vesikurkku)	1440
	Voitby	1443
	Hankmo	1443
	Solf	1440
	Iskmo	1543
	Karkmo	1543
	Munsmo	1543
	Runsor	1546
Vartsor	1544	
Vöyri	Kaitsor	1443
	Koskeby	1478

	Lomby	1478
	Lotlaks	1517
	Rökiö	1478
	Tuckur	1440
	Andiala	1543
	Bergby (Kärpänkylä)	1544
	Jörala	1543
	Karvsor	1543
	Kovjok	1543
	Lålaks	1543
	Miemois	1544
	Mäkipää	1543
	Palvis	1544
	Rejpelt	1543
Maksamaa	Kjerklaks	1443
	Kvimo	1440
	Maxmo	1440
	Teugmo	1478
Oravainen	Karvat	1443
	Oxkangar	1443
	Oravais	1543
Uusikaarlepyy	Kantlaks	1485
	Monå	1440
	Soklot	1424
	Jeppo	1505
	Hirvlaks	1543
	Kovjoki	1544
	Monäs	1543
	Munsala	1543
	Vexala	1544
Pedersöre	Lepplaks	1380
	Esse	1488
	Purmo	1543
Kruunupyö	Hopsala	1543
	Vetil	1547
	Påras	1543
	Terjärv	1543
Kokkola	Kvikant	1511
	Kaustar	1544
	Kirilaks	1543
	Korplaks	1543
	Linnusperä	1543
	Palo	1548
	Rödsö (Rouvila)	1543
	Ristrand	1543
	Såka	1550
	Vittsar	1551
	Koiraniemi	1543
	Haukilaks	1547
	Reipsar	1546

Tohiniemi 1546

Sensijaan selvästi ruotsinkielistä alkuperää olevat kylännimet ovat aika harvalukuisia.

Närpiö	Kaldnäs	1545
	Kråknäs	1545
	Kåtnäs	1545
	Nämpnäs	1442
	Näsby	1545
Korsnäs	Korsnäs	1442
Mustasaari	Jungsund	1440
	Sundom (Murmursund)	1440
Pedersöre	Sundby	1544
	Brunsund/Skutenäs	1430
Kokkola	Knivsund	1539
	Ventersnäs	1557
	Långnäs	1608

Suomenkielistä lähtöä olevien kylännimien määrä on todella suuri, ja se todistaa niissä asuneen suomalaisia jo ennen ruotsalaisten tuloa. Valtaosa näistä kylistä sijaitsi sellaisissa paikoissa, joissa on voitu harjoittaa kalastuksen ja merenkulun lisäksi myös karjanhoitoa ja maanviljelystä.

Eerik Pommerilaisen verokirjan mukaan Pohjanmaalla oli v.1413 pitäjittäinen savuluku seuraava: Närpiö 60, Mustasaari 120, Pietarsaari 120, Kyrö 160, Kemi 20, Ranta eli Liminka 40 ja Tornio 30 eli yhteensä 550 savua eli – mikäli savua kohti lasketaan 10 henkeä – noin 5.500 asukasta. Noin äkikseltään arvioiden koko laajalla Pohjanmaalla oli silloin ruotsinkielisiä ja suomenkielisiä suunnilleen yhtä paljon.

Sen sijaan Etelä-Pohjanmaan sisäosassa Pietarsaaren emäpitäjään kuuluvaa Järviseutua lukuun ottamatta oli suomenkielinen asutus Kyrön emäpitäjässä vielä Eerik Pommerilaisen verokirjan mukaan v.1413 vaatimaton eli vain 160 taloa noin 1.600 asukasta. Näistäkin pääosa asui maata nykyisen Isonkyrön kirkon tienoilla, joka oli rakennettu jo v.1304. Kirkko, jos mikään osoitti väestökeskittymän olevan sillä seudulla, kun taas Lapuan ja Ilmajoen nykyisen keskusten vaiheilla saattoi silloin olla, vain noin 20 taloa. Synkkää ja asumatonta saloa oli siis ”maakunnan” sisäosat, joissa vain lappalaiset olivat keräilemässä syötävää, metsästelemässä, kalastamassa ja jutaamassa poroinensa. Ei näitä ”kirjoihin” siihen aikaan merkitty! Veronkantokin oli jo siihen aikaan ”ulkoistettu” ”pirkkalaisille”, joten kruunun ei tarvinnut ennen kuningas Kustaa Vaasan aikaa tehdä käytännössä alamaistensa hyväksi oikeastaan mitään rakentavaa ja tähdellistä. ”*Ollahan vaan täs hiliaa fällyjen alla, kus’sulla tua muistiki on ruvennu renaamaha*”, sanoo mumma faarillensa, kun sillä rupes hormonit alkoivat kerran vuodessa hyrrätä!

Entä sitten uuden ajan alussa? Närpiössä oli v.1546 290 ja Mustasaassa 571, Pietarsaassa v.1535 432, Kyrössä v.1557 708, Järviseudulla 27 ja Ähtärissä v.1571 25 taloa eli yhteensä noin 2.050 taloa. Siten tällä alueella eli uuden ajan alussa ainakin 19.000 asukasta. Etelä-Pohjanmaan suomenkielisten väkiluku siis viisinkertaistui parissa vuosisadassa, mikä on ilman muuttoliikettä oli mahdotonta! Ruotsinkieliset näyttävät olleen silloin enemmistönä talomäärien perusteella, vaikka niistä jätettäisiin pois ruotsalaisseutujen suomalaiskylätkin. Suomalaisia asui Etelä-Pohjanmaalla 1550-luvulla vähintään 7.000 ja ruotsalaisia ainakin 12.000 henkeä. Totuuden kaivamiseksi paremmin esiin, niin on kertominen, että maakirjojen perusteella väkiluvun arviointi tarkoitti silloin vain maataloutta harjoittavaa väestöä, joten siitä puuttuivat esimerkiksi kokonaan saamelaiset.

Näiden lukumäärää ei ollut siihen aikaan eikä paljon myöhemminkään näkymöllä ”kirjoissa eikä kansissa”. Todettakoon tässä, että Suomessa oli 1560-luvulla kaikkiaan 33.991 taloa. Eteläpohjalaisten osuus talomäärästä oli tuolloin 6 %. Nykyäänkään v.2006 maakunnan väestön osuus ei ollut paljon suurempi, sillä se oli vain 7,6 %.

Entä kyseisen Kyrön myöhemmän emäpitäjän väkiluku aiemmin? Viikinkiajan aineistoon pohjautuvat laskelmat niin Suomessa kuin Ruotsissakin osoittavat, että väestönkasvu oli noihin aikoihin pitkällä aikavälillä 0,3 %, joten väestömäärä kaksinkertaistui joka 231.vuosi. Siten siellä oli vuoden 1200-tienoilla vain noin 800 asukasta! Määrästä voi päätellä, että suomalaisten muuttoliike Pohjanmaalle oli silloin vasta hiljattain alkanut.

Mutta asuttiinhan nykyisen Etelä-Pohjanmaan alueella esihistoriallisista muinaislöydöistä päätellen jo sitä aiemmin tuhansia vuosia. Keitähän nämä saattoivat sitten olla, jos ei kerran ruotsalaisia tai suomalaisia? Hehän eivät osanneet kirjoittaa, joten heistä ei ole säilynyt kirjallisia lähteitä edes muiden kirjoitustaitoisten kansain keskuudessa. Saamelaiset itsekään eivät ole olleet kovin kiinnostuneita omasta alkuperästään!

Jotakin sentään tiedetään ”maakunnan” asukkaista muinais löytöjen, asuinpaikkojen, korkeuskäyrien ja nykyään jopa tehtyjen luurankolöytöjen DNA:n perusteella. Ennen ristiretkiaikaa nämä paikasta toiseen maitse ja vesitse liikkuvat asukkaat olivat keräilijöitä, kalastajia, metsästäjiä ja saamelaisia, kuten Isonkyröstä Orismalan kylästä Leväluhdan noin ajalta 300 – 800 jKr. hautalöydön noin 100 vainajan luurankojen DNA:sta on viime vuosina voitu päätellä. Keräilyn ja ennen kaikkea lohestuksen ja muiden kulutuskalojen turvin hankittiin toimeentulo. Metsästämillä saatiin myös ravintoa etenkin suurriistasta, kuten villipeuroista. Metsästyksellä hankittiin myös arvokkaita turkiksia vaihtokauppaa varten muukalaisten kanssa. Haluttuja arvoturkiksia olivat jo siihen aikaan kaikkein arvokkaimmat turkiseläimet paitsi soopelit eli nokinäädät myös karhun-, suden-, majavan-, ilveksen- ja grönlanninhylkeen turkit olivat himoittuja kauppatavaroita. Suurriistan metsästys oli niin laajaa, että grönlanninhylkeet metsästettiin sukupuuttoon jo esihistoriallisella ajalla, soopeli 1500-luvulla sekä villipeura ja ahma 1800-luvulla. Myöskin maamme alueella esiintynyt Suomen kookkain kala, monni, koki yhtä karun kohtalon samalla vuosisadalla.

Monet kielitieteilijät ovat esittäneet, että Suomen alueella puhuttiin saamenkieltä ennen nykysuomalaisten esivanhempien saapumista. On arveltu, että varsinkin Etelä-Pohjanmaalla puhuttiin jotain eteläsaamelaista murretta 1000-luvun lopulle saakka, jolloin suomenkielen varhaiset muodot syrjäyttivät sen.

Biologi Outi Vesakoski Turun yliopiston kielihistoriaa ja evoluutiobiologiaa yhdistävästä hankkeesta kommentoi, että vainajien kieltä ei tietenkään genetiikan avulla tunneta. Tuore Leväluhtaan liittyvä paikannimitutkimus kuitenkin yhdistää maannousemamallit ja paikannimien sijainnit. Se osoittaa, ettei Leväluhdan aikana alueella vielä puhuttu itämerensuomalaisia kieliä taikka ruotsinkielen varhaisia muotoja. Asukkaiden täytyi siis edustaa edeltävää kieliryhmää, siis saamelaiskielten puhujia (toimittaja Anu Nousiainen, *”Varhaiset suomalaiset muistuttivat nykyajan saamelaisia”*, Helsingin Sanomat 23.6.2018 ja Ylen Uutiskirje 11.6.2019)

Jääkauden päättymisen noin 10.000 vuotta sitten nykyisen Suomen alueelle lähinnä merten rannoille asettunut väestö oli viime vaiheessa saamelaisia ja sitä ennen jotain suomalaisugrilaista todennäköisesti idästäpäin tullutta kansa, sillä muita kansoja ei asunut siihen aikaan nykyisen Suomen nykyhollilla!

Suomalaiset saivat Ruotsin valtakunnassa osapuilleen hyväksytyin aseman ristiretkien jälkeen. Turun hiippakunnan ensimmäinen virasto, Turun tuomiokapituli, mainitaan ensi kerran v.1232. Suomen ensimmäinen koulu, Turun katedraalikoulu perustettiin noin v.1276. Suomen ja Novgorodin raja määriteltiin ensi kerran 12.8.1323 Pähkinäsaaren rauhansopimuksessa. Suomea kutsuttiin ensi kerran v.1329 nimellä Österland eli "Itämaa", mikä oli todistus, että sen hallinto oli järjestetty. Se sai jo 15.2.1362 myös oikeuden osallistua Upsalassa Moran kivillä kuninkaanvaaliin Upsalassa. Suomella oli oikeus lähettää valtiopäivämiehiä Ruotsin säätyvaltiopäiville säätämään lakeja, mutta ongelmana oli siellä se, että valtiopäivien keskustelukielenä oli ruotsi jne. Myöskin suomalaisen kansan velvollisuudet olivat samankaltaiset kuin ruotsalaiset, kuten verotus ja asepalvelus.

Sensijaan Stolbovan rauhassa Ruotsiin liitetyn Käkisalmen läänin asukkaille ei suotu oikeutta lähettää valtiopäivämiehiä Ruotsin säätyvaltiopäiville eikä siellä toteutettu myöskään ruotujakolaitosta, kuten ei myöskään pohjoisessa saamelaisalueilla ja Kainuussa. Mistä lienee johtunut? Lisäksi Suomi joutui kokemaan 1600-luvulla läänitysvallan kreivi- ja vapaaherrakuntineen ankarammin kuin Ruotsi, samoin kuin ns. Vanha Suomi ns. lahjoitusmaakauden v:sta 1721 alkaen. Jutikkala, Suomen historian kartasto, n:ot 32 ja 43. Porvoo 1959.

Suomenmaalla ei ollut Ruotsin valtakunnassa täysivaltaista asemaa:

Totta kuitenkin on, että ruotsalaiset eivät suhtautuneet kuitenkaan suomalaisiin tasavertaisesti. Ruotsalaiset kamppailivat esimerkiksi katkerasti suomalaisten ruotsalaistamiseksi aina 1900-luvun asti. Suomalaiset muuten osasivat kenties ensimmäisenä Euroopassa tai jopa koko maailmassa taidon tehdä väkivallatonta vastarintaa, joten ei sitä suomalaisten kannata etsiä Mahatma Gandhin Intiasta II maailmansodan jälkeen. Esimerkiksi sitä käytiin ensi kerran 1600-luvulta lähtien ja lähes koko autonomian ajan ruotsalaistamista vastaan.

Toisen kerran suomalaiset tekivät väkivallatonta vastarintaa sortovuosina 1800- ja 1900-luvun vaihteessa. Näin asiaa pohti Helsingin yliopiston professori Jyrki Paasikoski:
"Suomalaisessa historiantutkimuksessa Vanhan Suomen lahjoitusmaita on tarkasteltu etupäässä talonpojan näkökulmasta, mikä on johtanut siihen, että suurin osa aihetta käsittelevästä tutkimuskirjallisuudesta on leimallisesti keskittynyt talonpoikien poljettujen oikeuksien kuvaamiseen. Historioitsijat eivät ole juurikaan olleet kiinnostuneita siitä, miten lahjoitusmaatalous kokonaisuutena kehittyi ja miksi joillakin lahjoitusmailla ei ilmennyt talonpoikien kapinointia eli `talonpoikaismeteleitä` kun taas toisilla niitä oli."

Sortovuosina vuosisadan vaihteen molemmin puolin historiantutkimuksen tehtäväksi asetettiin autonomian puolustaminen venäläistä valtio-oikeudellisia hyökkäyksiä vastaan. Koko Vanhan Suomen historia, erityisesti sen lahjoitusmaat ja niiden ruotsalaisen lainkäytön ulkopuolelle jääneet talonpojat, nähtiin sortovuosina rinnasteisena kansallisena oikeustaisteluna, joka kohdistui venäläisiä lahjoitusmaan haltijoita ja venäläistynyttä oikeuslaitosta vastaan. Erityisesti J. R. Danielson-Kalmarin ja E. G. Palmenin kuvaukset Vanhan Suomen lahjoitusmaista ovat tuoreen perustutkimuksen puutteessa jääneet näihin päiviin asti hallitseviksi." (Jyrki Paasikoski, Vanhan Suomen donataarit ja tilanhoitajat, ss.138-152. Genos 1993/64).

Kolmannen kerran miteltiin tahdonvoimia väkivallattoman vastarinnan keinoin kutsuntalakoilla v.1902-1904 vuoden 1901 asevelvollisuuslakia vastaan. Internetissä kerrotaan hakusanan *"Kertomuksia rohkeudesta"* kohdalla mm. seuraavia esimerkkejä, kun asevelvollisuuslakia ryhdyttiin vastustamaan kansalaistottelemattomuuden keinoin. Vuoden 1902 kutsunnoista jäi valtakunnallisesti pois arviolta puolet kutsutuista. Siihen osallistui myös virkamiehiä: upseereita sekä kuntien työntekijöitä ja luottamushenkilöitä, jotka kieltäytyivät järjestämästä kutsuntoja,

lääkäreitä jotka kieltäytyivät tekemästä kutsuntatarkastuksia ja pappeja jotka kieltäytyivät lukemasta kirkossa kutsuntalistoja. Kerrotaan tapauksista, joissa papit kyllä lukivat kutsuntavelvollisten nimet kirkossa, mutta seurakuntalaisten kanssa oltiin sovittu, että he veisaavat sinä aikana virsiä niin lujaa, ettei kukaan kuule papin puhetta. Näin pappi pääsi sanomaan noudattaneensa lakia, mutta yhtä lailla kutsuntavelvolliset pääsivät sanomaan, että eivät olleet kuulleet nimiään mainittavan.”

Miten “etnonationalisti” suhtautuu nykyään saamelaisiin?

Muitakin kitkatekijöitä oli suomalaisten ja ruotsalaisten keskinäisissä suhteissa: Kerron niistä vain lyhyesti: Suomalaisten sanottiin haiskahtavan pahalta, olevan epäsiistejä, rumia, kuuluvan mongoleihin ja olevan “lyhytkalloisina” saamelaisten tavoin “pitkäkalloisiin” ruotsalaisiin verrattuna tyhmempiä (katso “pääkalloretket” saamelaisten kohdalta).

Toki suomalaisetkin puolestaan suhtautuivat saamelaisiin lukemattomin tavoin rasistisesti: Heitä haukuttiin tyhmiksi, “lyhytkalloisiksi”, rumiksi, laiskoiksi, mongoleiksi, epäsiisteiksi, mukavuudenhaluisiksi jne. Negatiivinen ilmaus oli siis suomalaisillakin saamelaisia kohtaan tarjolla melkein joka tilannetta varten.

Myös ruotsalaisilla oli samantapaisia rasistisia mielipiteitä saamelaisista. Näitä nimiteltiin tihrusilmäisiksi, rumiksi, tyhmiksi, “lyhytkalloisiksi”, laiskoiksi, mongoleiksi, epäsiisteiksi, mukavuudenhaluisiksi jne. Suomalaisten ja saamelaisten lyhytkalloisuutta tutki uutterasti muutama vuosi sitten entisen päämisterin Matti Vanhasen isä professori Tatu Vanhanen, joka laati oikein taulukon maailman kansojen älykkyysosamääristä. Tämän tutkimuksista näyttää tiedemaailma kenties häveliäisyssyistä nykyään kokonaan vaikenevan!

Ruotsalaiset anatomit Anders ja Gustaf Retzius, isä ja poika, olivat kotimaassaan rotututkimuksen eli kallontutkimuksen (kranilogian eli kranikometrian uranuurtajia 1800-luvulla sekä Yrjö Kajava ja Väinö Lassila Suomessa 1900-luvun alussa. Näistä tutkimuksista kerrotaan enemmän toisessa yhteydessä. Nämä kaivelivat tieteellisen tutkimuksen nimissä seurakuntain hautausmaita mm. Pälkäneellä, Enossa ja Inarissa sekä rikkoivat samalla hautarauhaa ja ties mitä lakeja. Osa pääkalloista on vieläkin Ruotsista palauttamatta. Voi aivan rauhassa todeta, että kyseessä oli jo siihen aikaan todellinen ”huuhaa”-tutkimus.

Orjilla oli alkuaan ainoastaan esinearvoa!

Saamelaiset ajettiin Ruotsin vallan aikana aivan nurkkaan! Kerrottakoon tässä, että Kalevalassa “orja” mainitaan 26 kertaa. Murmanskin alueella on sijainnut Uura- eli Orjalahti-niminen kylä Kuolanvuonon pohjukassa, Kalvolassa Orjanhirren kylä, Haukivuorella Orjaniemen, Kuusamossa Orjasniemen ja Lohtajalla Orjalan talo sekä Raudussa Orjansaaren kylä ja talo ja Sortavalan pitäjässä Orjatlakken kylä ja Orjatlakken talo.

Raamatussa Paavali ja Pietari käskivät orjia tottelemaan herrojaan - Paavalin mukaan kuin Kristusta. Toisaalta Raamatussa opetetaan, että orjat ja vapaat ovat Kristuksen edessä samanarvoisia. Kummalliselta kuulostaa, että ”vapaus”-sana on lainattu suomenkieleen venäjänkielestä (свобода, svoboda. Venäjänkielessä orjaa tarkoittava sana on холоп (holop). Siitä johdettu sukunimi on Holopainen, joita oli Suomessa v. 2018 5.125 henkeä.

Papit, kirkot ja luostarit omistivat vielä keskiajalla orjia, sillä pakanoita, kerettiläisiä ja toisten uskontojen edustajia sai pitää orjana läpi keskiajan. V.922 katolinen kirkko kielsi viemästä

kristittyjä orjia ei-kristillisiin maihin ja vähitellen kristittyjen orjien pito tuli muutenkin ongelmaiseksi (Wikipedia). Kuitenkin pääosa amerikkalaisista orjanomistajista oli vielä 1800-luvulla ainakin omasta mielestään hurskaita kristittyjä.

Vielä sydänkeskiajalla ristiretkillä “alkuasukkaiden” käännyttäminen merkitsi, paitsi paavin hengellisen vallan alaisuuteen joutumista, samalla myös uutta maallista esivaltaa. “Vääräuskoisilla” ei ollut kansalaisyhteisöjä: näinhän oli jopa Suomessa vuoteen 1918 saakka, jolloin vasta juutalaiset saivat täydet kansalaisyhteisöt, vaikka näitä oli asunut maassamme ainakin jo 1600-luvulta lähtien. Roomalaiskatoliset ristiretkelijät lakkauttivat myös “vääräuskoisten” omistusoikeuden maihinsa. Näistä tuli voittajien, “riistaa”, joiden keskuudesta haettiin orjia. Näin näyttää käyneen myös saamelaisille, joskaan sitä ei vanhoissa dokumenteissa mainita.

Alkuaan veronmaksu oli orjuuden merkki, sillä “vapaa” mies (esimerkiksi aatelismies) oli veroista vapaa (= Suomessa rälssimaasta ei maksettu maaveroa ennen tulo- ja omaisuusveron säätämistä v.1925-1926). Kiintoisaa on havaita, että Ruotsin kuninkaat “ulkoistivat” jopa saamelaisten verotuksen “pirkkalaisille”. Yleensä verotus on yhä edelleen vain valtion yksinoikeus, jota ei voi ulkoistaa.

Orjuus mainitaan Ruotsissa vielä Södermanlannin laissa v.1327, muttei enää v.1347 Maunu Eerikinpojan kaupungin- ja maanlaissa. Orjien vapauskirjoja on säilynyt 1200- ja 1300-luvulta – niistä viimeinen vuodelta 1310. Kuningas Maunu Eerikinpoika lakkautti siellä Skaran säännöllä orjuuden v.1335 tekemällään ”Eerikinretkellä”: uusi kuningashan joutui tekemään tällaisen matkan valtakunnan eri maakuntiin saadakseen niiden väestön vahvistuksen kuninkuudelleen. Todellisuudessa saamelaiset nähtiin orjuuden lakkauttamisen jälkeenkin Ruotsissa jonkinlaisena omaisuususeränä, jolle ei suotu valtiollisia tai yhteiskunnallisia oikeuksia.

Käytännössä orjuuden lakkautus koski vain valtakunnan kristittyä väestöä, jollaisia kaikki suomalaisetkaan eivät vielä siihen aikaan olleet. Suomen ja Ruotsin pohjoisosissa asui vielä pakanallisia saamelaisia, joskaan Pähkinäsaarella v.1323 tehdyn rauhansopimuksen mukaan nämä alueet eivät vielä kuuluneet Ruotsin valtakuntaan, vaan vasta v.1595 solmitusta Täyssinän rauhasta lähtien.

Orjuus loppui Ruotsissa taloudellisista, muttei inhimillisistä syistä, sillä ylimysten suurtilat alkoivat pirstoutua 1200-luvun lopulla. Silloin niitä ei enää kannattanut viljellä orjavoimalla, vaan vuokratilajelijöiden ja palkollisten avulla. Siksi kiinnostus orjien käyttöön alkoi vähetä. Sensijaan Karjalassa muutos oli hitaampaa. Siellä etenkin salomailla elämä jatkui vielä kauan entisellä tavalla. Aluksi kielteinen asenne kohdistui vain kristittyihin orjiin, kun taas pakanoita pidettiin orjina edelleen. Näitä sai kohdella miten halusi, mikä näkyy mm. lappalaisten orjien kohtelussa. Länsi-Suomessakin tavattiin orjia vielä 1400-luvulla. (Kristiina Vuori, Siipirikko. Jyväskylä 2014 ja Wikipedia).

Venäläiset puolestaan ryöstelivät orjia Suomesta halki keskiajan lähes lukemattomilla sota- ja hävitysretkillään keskiajalla. Se jatkui aina Isonvihan aikaan aikana v.1714-1721 ja aina vuoteen 1725 asti, jolloin Pietari Suuri kielsi siellä orjuuden, mutta se jatkui maaorjuutena vuoteen 1861 saakka.

Orjuus oli tahra, josta asianomaiset eivät pääse oikeastaan koskaan eroon. Näin on laita esimerkiksi Yhdysvalloissa, jossa musta väestö kantaa yhä edelleen harteillaan orjuuden taakkaa huonompina kansalaisyhteisöinä. Näin on edelleen myös saamelaisten laita, jotka joutuvat yhä elämään Suomessa ja muualla kalottialueella II luokan kansalaisina!

Mieleen nousee näistä asioista puhuessa William Shakespearen Hamletista monologi:

*Ollako vai eikö, siinä pulma:
jalompaa onko kärsiä ja sietää
kaikk' iskut, nuolet julman kohtalon,
vai aseina käydä tuskain merta vastaan,
lopettain kaikki? - Kuolla - nukkua,
ei muuta; - tietää, uness` että päättyy
sydämen kipu, tuhannet nuo tuskat,
nuo lihan perinnöt - se täyttymys
ois pyyntö hartain. Kuolla, nukkua;
niin, nukkua! ja kenties uneksia?*

Pirkkalaiset uhrasivat tarujen mukaan keskiajalla lappalaislapsia Lappajärven äärellä Pyhävuorella (kirj. kotiseutuneuvos Väinö Tuomaala)

Näin kertoili ”Vimpelin Väinämöinen” Eeli Kivinen (1900-1990) kansanperinteen tutkijoille pirkkalaisista ja saamelaislasten muinaisista kohtaloista:

Pirkkalaispäälliköt uhrasivat Vimpelin Pyhävuorella lappalaisten lapsia jumalilleen. Vuorella oli alustoilla sylen korkuinen kivenjätkäle. Sitä pirkkalaiset pitivät pyhänä, jumalten laittamana uhrialttarina. Sen juurella paloi ikuinen uhritulo. Pyhävuorelle eivät tohtineet edes trullitkaan mennä, koska se oli jumalille pyhitetty.

Väinö Tuomaala, Pirkkalais- ja kainulaismuistoja Etelä-Pohjanmaan Järvisseudulta. Kytösavut II. Etelä-Pohjanmaan Maakuntaliiton julkaisu. Vaasa 1946, ss.74-82 sekä Väinö Tuomaala, Tarujen Pyhävuori. Kyrönmaa XIII, Eteläpohjalaisen osakunnan kotiseutujulkaisuja. Seinäjoki 1966, ss.246-256

Saamelaiset suomalaisten orjina ja metsästyksen kohteina

Myös suomalaiset pitivät saamelaisia orjinaan kalevalaisella ajalla ja vielä keskiajallakin. Yrjö Koskinen (aateloituna Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen) kertoo tutkimuksessaan v:lta 1882 savolaisten tarujen mukaan jopa metsästäneen näitä:

Että Tavinsalmen pitäjäässä, joka käsitti koko Savolaisen osan nykyistä Kuopion lääniä, myöskin uuden ajan alussa löytyi Lappalaisia, katson jotenkin varmaksi, vaikkei veroluettelo niitä mainitsekaan, koska nämä luultavasti olivat yhteiskunnan ulkopuolella. Muinaistaru kertoo, kuinka Suomalaiset uutisasukkaat, niille seuduin asettuessaan, niitä suorastaan tappoivat niin kuin metsän otuksia. Niitä kuitenkin joitakuuta säilyi niin kauan, että nämä aikaa voittaen tulivat valtion verolle. Vielä v.1663 mainitaan Savon tilikirjoissa 4 lappalaista lisalmella, jotka maksoivat verokseen 8 leiviskää verohaukia. Tämä tekoasia yksistään on riittävä todistus kaikkia Ruotsalaisten tutkijain epäilemisiä vastaan.” (saamelaisethan eivät olleet silloin vielä kristittyjä eikä kirkonkirjoja pidetty) (Historiantutkija, professori, senaattori ja vapaaherra Yrjö Koskinen eli Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen (1830-1903), Millä aloilla Suomenmaata ovat Lappalaiset historiallisten tutkimusten mukaan asuneet. Suomi. Kirjoituksia isänmaallisista aineista. Toim. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. II jakso/15.Osa. Helsinki 1882, ss.345-353.)

Porojen ja villipeurojen kevätvaellus Lapista Pohjois-Savoon 1700-luvulla/niiden ominaispiirteisiin kuuluu halu säilyttää yhteys lajinsa vanhaan kotiseutuun

Porthanin aika sellaisenaan tarjoaa meille ainoastaan niukkasanaisia asiakirjoja, joista sieltä täältä rivien välistä etupäässä, voimme lukea kustavilaisajan suomalaismetsien tarinaa. Yksi tällainen muistettava asiakirja on rovasti Hans David Alopaeuksen valtakunnan kansliakollegiolle lähettämä lennokas, vaikkakin asiallinen kertomus Pohjois-Savossa säännöllisesti havaitusta luonnonilmiöstä eli peurojen ja porojen keväisestä vaelluksesta Lapista Pohjois-Savoon:

Laumassa, jota Alopaeus vuosi vuodelta oli voinut läheltä tarkastella, oli villiporojen ohessa myös kesyjä poroja, jotka helposti tunsivat korviin leikatuista merkeistä sekä toisinaan kaulaan kiinnitetystä pienestä kellosta. Keväinen porojen ja villipeurojen ”huviretki” oli Alopaeuksen mukaan selitettävissä siten, että lappalaiset entisinä aikoina olivat laiduntaneet porojaan aina Savon sydänmaita myöten; alkuaan siis porot olivat vienneet tai viekoitelleet mukaansa viljeljiä heimolaisiaan, ja nämä taas aikaa myöten, keväiseen retkeen tottuneina, olivat Lapista lähtiessään tottuneet laumoistaan karanneiden porojen seuraan. Matkan reitti oli tarkoin tunnettu, kenties alkupäätä lukuunottamatta. Paltamossa lauma jo noudatti hyvää järjestystä ja erehtymätöntä suuntavaistoa. Kuljettuaan Syvärin ja Peksasaarten yli ja saavuttuaan Karhuvedelle se hajaantui pienempiin ryhmiin osaksi Leppävuiran ja osaksi Kuopion pitäjän laajoille järviolueille. Isoja selkiä noudatellen ne sitten vierailevat kylissä ja taloissa, kisailevat ja parveilevat tyytyväisinä löydettyään saarista hyvää ravintoa, verottavat armottomasti niittyjen heinäaumoja ja käyttäytyvät toisaalta hilpeästi kuin huvimatkaileijat ainakin, mutta noudattavat toisaalta ihmeteltävää järjestystä. Asukkaat niiden valtakuntien varsilla pyrkivät omaisuuttaan suojellakseen niitä pyydystämään langoilla ja ansoilla, ja iljanteisen kelin aikana niitä myös ajetaan takaa hyvin kengitetyillä hevosilla, jolloin moni ”huviretkelijä” saa jäädä metsästäjän saaliiksi. Sudetkin vainuavat hyvän ruoka-aitan läheisyyden, kerääntyvät laumoina takaa-ajoon ja saavuttavat liukkailla jäillä usein uhrinsa. Mutta tappioistaan huolimatta lauma saapuu uudelleen jokaisen kevättalven hyvin kelin aikana.

Hans David Alopaeus, Berättelse om Kuopio ja Leppävirta soknar. Bidrag till kändedomen af vårt land I, ss.38-39. Julk. K.G. Leinberg. Painettu 1885 ja Rafael Koskimies, Porthanin aika, ss.31-32. Helsinki 1956.

Tässä yhteydessä on syytä muistuttaa lukijain mieliin saamelaisten entisestä muita suomalaisia huonommasta asemasta muutamia epäkohtia, joita yhä edelleen pidetään itsestään selvinä, ettei niitä edes tiedosteta!

Saamelaisilla ei ollut ennen v.1906 säädettyä valtiopäiväjärjestystä yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta, sillä eiväthän he voineet olla valitsemassa säätyvaltiopäiville edustajiaan edes talonpoikaissäätöön, sillä porolappalaisilla ei ollut maakirjoihin merkittyjä taloja, joiden omistusoikeuteen äänioikeus perustui. Kylien ulkopuolella sijainneet suuret metsät ja erämaat katsottiin alkuaan kenellekään kuulumattomiksi yleismaiksi, joihin uudisasukkaat saattoivat vapaasti asettua asumaan!

Kustaa Vaasa julisti kuitenkin v.1542 ilman yleisen lain tai valtiopäivien valtuutusta nämä yleismaat valtion maiksi, josta katsotaan valtion metsänomistuksen alkaneen.

Västeråsin linnassa pidetyillä v.1527 pidetyillä valtiopäivillä Ruotsin kuningas Kustaa Vaasa vaihdatti ilman kansalta saatua valtiopäiväin valtuutusta valtion ainoaksi uskonnoksi luterilaisuuden, ja näin Ruotsi irtaantui katolilaisesta uskosta. Samalla määrättiin, että suuri osa kirkon omaisuudesta piti luovuttaa kruunulle. V.1889 säädetyllä eriuskolaislailla myönnettiin baptisteille ja metodisteille oikeus omaan uskontoonsa. Juutalaiset saivat kansalaisoikeudet ja kreikkalaiskatoliset v.1918 sekä mustalaiset ja tataarit v.1919. Uskonnon perusteella tapahtuva sorto päättyi v.1922 säädetyllä uskonnovapauslailla, joka tuli voimaan seuraavan vuoden alussa. On muistaminen, että osa saamelaisista oli jo Ruotsin vallan aikana kastettu roomalaiskatolisiksi ja venäjän puolella kolttaasaamelaiset kreikkalaiskatolisiksi. Osa saamelaisista säilytti perinteisen uskontonsa 1800-luvun alkuun.

Harva tulee ajatelleeksi, että jopa maakirjain käyttöönotto merkitsi saamelaisten aseman heikkentämistä. Aloitteen niiden laatimiseksi teki kuningas Kustaa Vaasa, ja Västeråsin valtiopäivät päättivät asiasta v.1524. Niistä ensimmäinen eli Hämeen maakirja laadittiin jo v.1539. Maakirja oli

luotu maataloutta harjoittavan väestön tarpeisiin eivätkä ne koskeneet porotaloutta ja kalastusta harjoittavia saamelaisia. Ne sisälsivät kaikki talonpoikaistilat ja kunkin tilan verovelvollisuuden. Manttaali oli Ruotsin valtakunnassa käytetty veroyksikkö, jonka pohjalta laskettiin maatilojen verotus. Manttaali tarkoitti 1500-luvulla ensin yhtä normaalikokoista tilaa. Luku mittasi tilan verotusvoimaa, ja se määräsi verosuoritukset, jotka tilan tuli tehdä. Lukua ositettiin murto-osiin tilan koon suhteessa: pieni tila saattoi olla puolen manttaalin tila, vielä pienempi neljännesmanttaalin tila ja niin edelleen. Tilan jakaminen osiin tai sen väkiluvun pieneneminen vaikuttivat lopulta myös tähän yksikköön.

1600-luvulla otettiin käyttöön tuotantoarvoon perustuva laskenta. Yksi manttaali ei tämän takia vastannut enää mitään tiettyä pinta-alaa. Kun arvo oli määritetty, manttaalilukua ei enää muutettu tuoton muuttuessa, mutta tilan jakaminen pienempiin pienensi manttaalilukua vieläkin murto-osiin. Manttaaliluku oli Suomessa käytössä suurelta osin vielä 1800-luvulle, mutta 1900-luvun verotuksessa sillä ei ollut enää käytännön merkitystä. Kiinteistöjen manttaaliluvut kuitenkin edelleen laskettiin kiinteistötoimituksissa, ja tilojen osuudet yhteisistä alueista, esimerkiksi vesialueista, määrättiin yleensä manttaalin perusteella. Vuoden 1906 eduskuntaudistukseen asti manttaalit toimivat maaseudulla myös valtiollisen äänioikeuden perustana talonpoikaissäädyn edustajia säätyvaltiopäiville valittaessa. Äänioikeutettuja olivat manttaaliin pantua maata omistaneet ja henkilön käytössä olleiden äänien määrä oli manttaalin määrän mukainen.

V.1905 laadittiin Suomen viimeiset maakirjat. Kun maaverot lakkautettiin vuoden 1925 alussa, menettivät maakirjat tehtävänsä veroluettelona. Niitä kuitenkin täydennettiin, sillä niitä tarvittiin esimerkiksi perustettaessa uusia kuntia ja siirrettäessä tiloja kunnasta toiseen. Maakirjojen pito lopetettiin v.1953.

Kuten edeltä voi havaita, saamelaiset eivät olleet talonpoikia eikä heille kuulunut manttaaliin pantua maata, josta olisi pitänyt maksaa maaveroa. Koska yhteiskunnassa äänivalta perustui maaomistukseen, niin se siis puuttui saamelaisilta. Toimeentulonsa nämä hankkivat kruununmailta lähinnä poronhoidolla ja kalastuksella. Alkuaan “pirkkalaiset” kantoivat näiltä “lapinveroa”. Sen keruu siirtyi kruunulle v.1553 Kustaa Vaasan hallituskaudella. Se lakkautettiin Suomessa vasta v.1924 muiden maaverojen kanssa.

Hallitus suosi Pohjois-Suomen asuttamista suomalaisilla edistämällä siellä maanviljelystä ja karjanhoitoa työntääksensä saamelaisasutuksen yhä pohjoisemmas! Saamelaiset poro- ja kalalappalaiset eivät voineet perustaa kiinteitä tiloja itselleen tai perheelleen – porojakaan ei pidetty kotieläiminä kuten suomalaisten uudisasukkaitten lampaista, joita myös laidunnettiin metsissä! 1700-luvulla alkaneessa isojaossa, kylien yhteiset metsät jaettiin talojen kesken ja liikamaat jätettiin valtion omistukseen. Käytännössä se esimerkiksi Saamenmaalla, että nykyäänkin yli 90 % maista ja mannuista kuuluu valtiolle.

On myös makuasia, voidaanko hirvet tulkita valtion omaisuudeksi! (Jarmo Kiuru, Hirvenmetsästysoikeus, Hirvenmetsästysoikeus, ss.53-55). Vielä suuremmasta tulkintaerosta on kysymys, kun valtion puolella väitetään, että Pohjanlahteen laskevissa suurissa virroissa oikeus lohen ja meritaimenen pyyntiin kuuluu valtiolle myös yksityisellä vesialueella. Kuitenkin jo maakuntalakien aikana kalastuksen katsottiin kuuluvan vesialueen omistajalle ja tähän on pääsääntö myös nykyään! Nämäkin oikeudet kytkeytyvät läheisesti saamelaisten elinkeinoihin!

Millaisessa kurimuksessa saamelaisuus joutuu elämään nyt Saamenmaalla ja myös “diasporassa” ympäri Suomenmaata! Katsahtakaamme sitä!

Suomi kohteli saamelaisaluetta siirtomaanaan vielä 1900-luvulla ja yhä edelleenkin/useita valokuvia artikkelin yhteydessä (kirj. Mikko-Pekka Heikkinen, kuvat Otto Ponto)

Näin väittää saamelainen Jenni Laiti. *”Historian taakka musertaa saamelaista aina, kun suomalaiset pukeutuvat heidän kansallispukuunsa.”*

Aloitetaan saamelaisten kansallispuvusta. *”Se ei ole mikä tahansa rätti. Se on osa identiteettiä. Puku kertoo, mistä ihminen on kotoisin, mihin sukuun hän kuuluu, iloitseeko vai sureeko, onko matkalla häihin vai hautajaisiin. Asu tehdään jokaiselle henkilökohtaisesti. Se on rakas ja tärkeä, eikä se ole myytävänä.”*

Näin sanoo pohjoissaamelainen Jenni Laiti. Hän istuu haastateltavana Hotelli Kultahovin ravintolassa Inarissa, koska olen pyytänyt häntä selittämään, miksi saamelaiset niin herkästi pahoittavat mielensä. He vaikuttavat loukkaantuvan usein – ja monesti tunne liittyy juuri saamenpukuun - siihen, että joku ei-saamelainen pitää saamenpukua tai väärennettyä sellaista. Milloin puvussa esiintyy missi, urheilija tai anonyymi tanssija, kuten Jenni Hiltusen videoteoksessa ”Grind”. Hiltunen on puolustautunut sanomalla, ettei ”Grindissä” ole kyse saamelaiskulttuurista.

Jenni Laiti vääntää rautalangasta, miksi saamenpukua täytyisi kunnioittaa. *”Saamenpuku on meidän tärkein monumenttimme, sillä meillä ei ole hienoja rakennuksia.”*

Saamelaiset ovat Euroopan ainoa alkuperäis- ja luonnonkansa, joista osa vielä pari sukupolvea sitten asui tunturiin tai metsään koottavissa laavuissa eli kodissa. He eivät ole jättäneet ympäristöön muistomerkkejä, kuten patsaita, joilla länsimaiset kulttuurit paaluttavat kulttuurisen perimänsä. Saamelaiset kantavat omaansa harteillaan, ja siksi monumentin väärinkäyttö tuntuu pahalta.

Jenni Laitin mukaan saamelaisilla on kansallispukunsa käyttöön yksinoikeus. Perittyä oikeutta ei ole kirjattu mihinkään, joten säännöt leviävät suusta suuhun saamelaisten keskuudessa. Valtaväki ei sääntöjä joko tunne tai ei niistä piittaa - ja seuraukset ovat sen mukaiset.

Ilmiöstä on viime aikoina puhuttu kulttuurisena omimisena, mutta ikää sillä on rutkasti. Suomalaiset ovat kautta sukupolvien halunneet pukeutua saamelaisasuihin, monesti myynnin edistämiseksi esimerkiksi Lapin matkailussa. Esimerkiksi postikorteissa suomalaiset ovat poseeranneet saamelaisina jo vuosikymmenien ajan.

Itse olen seurannut Käsivarren Lapissa, kuinka suomalainen mies oli vetänyt ylleen Enontekiön puvun ja esiintyi turisteille saamelaisena. Puku toki saattoi olla aito, mutta mies ollut. Neljäntuulenlakin takaosasta roikkui pitkiä nauhoja. Niiden merkityksestä mies runoili turisteille englanniksi aivan omiaan. Minulle hän huomautti suomeksi: *”Näitä juttuja ei sitten lehteen”*, Jenni Laiti huokaa Ravintola Kultahovin pöydässä. Feikkisaamenpukuun törmääminen yhä uudestaan tökkii kipupisteitä, joiden moni suomalainen ei tiedä edes olevan olemassa Saamelaiselle väärennetty kansallispuku on vain yksi palanen pitkässä vääryyksien ketjussa.

”Suomi on nuori valtio, vain 100 vuotta, mutta sen 100 vuoden aikana Suomi on kolonisoinut meitä ja sulautunut meitä valtaväestöön”, Laiti sanoo. Tästä on koitunut saamelaisille suurta harmia. Etenkin moni vanhemman sukupolven edustaja on joutunut takavuosina kohtaamaan suoranaista rasismia.

Yksi heistä on enontekiöläislähtöinen Ristenrauna Magga. Hän kertoo nyt kouluajoistaan. ”Sie haiset”, sanoivat Ristenraunalle koulutoverit, jotka kuuluivat Suomen valtaväestöön. Elettiin 1950-

luvun loppua, ja Magga kävi keskikoulua Muoniossa. Hän kuului porosaamelaiseen perheeseen, joka vaelsi karjansa perässä tuntureilla kesälaitumilta talvilaitumille. Eräällä näistä reissuista, v.1945, Magga oli syntynyt laavuun: taloa ei perhe tuolloin vielä omistanut.

Koulukavereille Maggan saamelaisuus oli jatkuva pilkan aihe. He katsoivat häntä ”mätölappalaiseksi”, siis mädäksi lappalaiseksi. ”Lappalainen” oli ja on yhä edelleen haukkumasana, vähän kuin ”neekeri”: kumpikin sana halventaa kohdettaan.

Magga ei omistanut pipoa, kuten muut lapset, vaan hän piti poronvasan nahasta tehtyä lakkia. Toiset lapset juoksivat hänen perässään ja ilkkuivat. Siksi Magga osti salaa pipon, jonka hän vaihtoi vasannahkalakkiin, ennenkuin hän palasi koulusta kotiin.

Valtakulttuuri painosti Maggan siis luopumaan heimoidentiteetistään, vaikka eihän pikkutyttö asiaa noin osannut muotoilla. Eikä siinä kaikki: Magga joutui maksamaan kavereilleen, jotta sai nauttia heidän seurastaan. Vasta, kun Magga oli antanut suomalaistyöille rahaa, makkaraa tai makeisia, hän sai kävellä heidän kanssaan välitunnilla käsikynkässä koulun pihalla.

Kotiväelle Magga ei uskaltanut asiasta kertoa. Hän uskoi, että isä olisi suuttunut niin, että olisi vetänyt tytön pois koulusta.

Maggan kokemukset ovat tavallisia vanhemman saamelaisväestön keskuudessa. Jotkut heistä hylkäsivät äidinkieltänsä ja salasivat saamelaisidentiteettinsä, jotta selviäisivät helpommalla.

Maggan tapauksessa kiusaajia olivat koulukaverit, mutta näitäkin suurempi vastus saamelaiskulttuurille takavuosina oli koko koululaitos. Tavallista oli, että oppivelvollisuuden koitettua saamelaislapsi majoitettiin koulun yhteydessä olevaan asuntolaan, joka sijaitsi mittavan taipaleen takana kotoa.

Takaisin perheen luo pääsi vasta lukukauden päätteeksi; eikä saamea saanut puhua, jossain asuntoloissa jopa fyysisen rangaistuksen uhallla. Saamelaisia suomalaistettiin siis julmasti ja järjestelmällisesti. Myös Ristenrauna Maggan sisaruksia asui asuntoloissa.

Maggalta Suomen valtio yritti viedä nimenkin. Saamelainen pappi kasto i hänet syntymäkodassa Ristenraunaksi, mutta kun Magga 1980-luvun lopulla haki kirkkoherranvirastosta virkatodistusta, hän sai huomata nimensä muuttuneen, sillä kirkonkirjoissa luki ”Kristiina Rauna”. Oman nimensä virallistamiseen Maggan täytyi anoa lupaa nimilautakunnalta. ”Minusta se oli älytöntä. Miksen mie voi olla Ristenrauna, vaikka mie olen”, hän sanoo.

Miten koulussa kiusatuksi joutuminen vaikutti Maggaan? ”*Se loukkasi hirveästi. Se on jättänyt jäljen.*”

Ja tällaista taustaa vasten loukkaa nykyään se, että suomalaiset eivät kunnioita saamelaisten kansallispukua, vaan käyttävät sitä luvatta omiin tarkoituksiinsa.. ”*Siellä takana on historian taakka*”, Magga sanoo.

Eikä tätä historiaa opeteta suomalaisille kouluissa. Virallisesti Suomi vaikenee vanhoista väärinkäytöksistään. Anteeksipyyntöä ei ole valtiolta kuultu.

Uutta on se, etteivät saamelaiset enää pysy hiljaa ja niele osaansa. Aiemmin Saamen kansa ei ole pitänyt meteliä. Menneinä vuosisatoina, kun uudisasukkaat kuokkineen ja peltoineen vähä vähältä levittäytyivät suomalaisten omina pitämille saalistusmaille, niin ei syttynyt mitään saamelaissotia.

Euroopan alkuperäiskansa, luopui ikiaikaisista tantereistaan paljon rauhallisemmin kuin vaikkapa Amerikan intiaanit. Mutta nyt on nuori sukupolvi, johon 35-vuotias Jenni Laitikin kuuluu, saanut mittansa täyteen. ”Meillä ei ole kansallista itsemääräämisoikeutta. Se kyllä suututtaa”, hän sanoo.

Laitin mielestä Suomi kolonisoi Saamenmaata edelleen röyhkeästi. Hän luettelee tuoreita murheenaiheita: Kansainvälisen työjärjestön ILO:n sopimus numero 169, joka parantaisi monien saamelaisten oikeuksia. Suomi ei ole kuitenkaan ratifioinut sopimusta. Saamelaismääritelmä. Korkein hallinto-oikeus hyväksyi saamelaisiksi ihmisiä, joita saamelaiskäräjät eivät lue heimoon kuuluviksi. Uusi metsähallituslaki. Siitä jätettiin saamelaisia kuulematta pois pykälät, jotka kielsivät heikentämästä saamelaiskulttuuria. Tenon uusi kalastussopimus. Jos se astuu voimaan, rajoittuvat Utsjoen saamelaisten perinteiset pyyntimuodot.

Pysyväsongelma on, että vain aniharva saamelainen lapsi pääsee äidinkielliseen päiväkotiin, vaikka laki niin velvoittaa.

Mikä siis avuksi? ”Taide ja toiminta”, Jenni Laiti uskoo. Laiti tekee työtä suomenkielen parissa, mutta parhaiten hänet tunnetaan Suohpanterror-taiteilijayhteisön puhenaisena ja saamelaisaktivistina.

Suohpanterror (pohjoissaamea, suomeksi ”Suopunkiterrori”) on anonyymeistä taiteilijoista koostuva ryhmä, joka luo ärhäkkää pop-taidetta puolustaakseen Saamenmaata. ”Taiteen muotoista politiikkaa”, Laiti määrittelee. Kuvien tarkoituksena on ”provosoida ja herättää keskustelua”.

Valta-Suomikin on Suohpanterrorin huomannut: Nykyaikaisen taiteen museo Kiasma on esitellyt yhteisön töitä, ja keväällä Suohpanterror sai Kritiikin kannukset-palkinnon.

Eniten säväyttävät ne Suohpanterrorin kuvat, joissa saamelaiset kantavat tuliaseita.

”Yllyttääkö Suohpanterror väkivaltaan, Jenni Laiti?” Tulkitsen ne kuvat siten, että ne ovat meidän aikamme toimia. 100 vuotta ollaan puhuttu samoista asioista, eivätkä asiat ole edenneet. On tullut aika, ettei enää jakseta vain neuvotella. Koen tärkeäksi, että neuvottelujen rinnalla on kansalaistottelemattomuutta väkivallatonta suoraa toimintaa.”

Mikä on hyväksyttävää kansalaistottelemattomuutta? Jenni Laiti huokaa ja miettii pitkään. ”Mielestäni on oookoo kaikenlaiset mielenilmaukset, ja tietenkin tapauskohtaisesti kaivos- tai hakkuukoneiden taikka isojen luonnon hyväksikäyttöprosessien pysäyttäminen: esimerkiksi tiesulut – tietenkään ketään tai mitään vahingoittamatta.” ”Itse teen väkivallatonta performatiivista toimintaa. Se on minulle tosi voimauttavaa ja tärkeää myös itse asialle.”

Esimerkkinä Laiti mainitsee Mannerheim-patsaan valtauksen, johon hän osallistui viime vuonna Helsingissä. Eräs Suohpanterrorin aktivisteista, naamioitunut mies, kiipesi patsaan jalustalle. Sitten mies kohotti nytkin ilmaan ja heilutti toisella kädellään uhmakkaasti Saamenmaan lippua.

Tässä kohtaa, hyvä lukija, voit kysyä itseltäsi: häpäisivätkö saamelaiset kansallisen monumentin? Onko vastauksesi kyllä ja tunnet närkästystä, kiukkuakin? Onneksi olkoon! Olet näin askeleen

lähempänä ymmärrystä siitä, miksi saamelaiset pahoittavat mielensä, kun vieraat ihmiset pukeutuvat heidän kansallispukuunsa.
Helsingin Sanomat 30.10.2016 C 1-3

Saamenmaasta olisi tehtävä itsehallinnollinen maakunta (kirj. Mielipide-osastossa Terho Poutanen Espoosta)

”Suomeen on kevästä 2016 rakennettu `itsehallinnollisia maakuntia` keskustelematta siitä, mikä maakunta oikein on. Mielestäni Juha Sipilän (kesk.) hallituksen kaavailemat maakunnat ovat läänejä eli keskushallinnosta johdettuja yksiköitä.

Kun Suomi jaetaan maakuntiin, itseoikeutetuin maakunta on Saamenmaa. Sen muodostaisivat kolme Suomen pohjoisinta kuntaa: Enontekiö, Inari ja Utsjoki. Kun vielä osakuntaliitoksella – kuten Östersundom Sipoosta Helsinkiin – Vuotson kylä Sodankylästä kunnasta siirrettäisiin Inariin, niin Saamenmaa on Suomessa maakuntana rajattu.

Saamenmaan alkuperäisasukkailla, saamelaisilla, on kiistatta selkeä, kaikista muista suomalaisista poikkeava identiteetti: oma historia, oma kieli, oma erityinen kulttuuri, jopa vahva yhteenkuuluvuuden tunne, vaikka kaikki eivät asukaan Saamenmaalla. Saamelaisilla on elinvoimainen alkuperäiskansan identiteetti.

Saamelaisten eteläisillä naapureilla on outo viehtymys kuulua Lappiin. Koillismaalaisten matkailuihmisten halun markkinoida aluettaan yhdessä Lapin kanssa ymmärtää. Sensijaan Kemintornion alueen nimeäminen `Meri-Lapiksi` on lievästi sanoen suoranaista höperehtimistä.

`Meri-Lappi` sijoittuu jonnekin Jäämeren rannikolle, Kveenienmaahan, Ruijanrantaan, ainakin jos Lapilla tarkoitetaan Topeliuksen ajoista kieleemme vakiintunutta pohjoista aluetta.

Määritellään Lappi uudestaan. Kun Saamenmaa on rajattu omaksi maakunnakseen, loput nykyisin Lapiksi kutsutusta alueesta ja Pohjanmaan pohjoisosat voivat olla Lappi! Nyt kun `lappalainen` ei enää suomenkielessä tarkoita saamelaista, peräpohjalaiset voivat hyvällä omallatunnolla ollakin lappalaisia.”

Helsingin Sanomat 12.12.2018 B, s.14

Oma maakunta parantaisi saamelaisten tilannetta (kirj. Juha Paulakoski Helsingistä Mielipide-osastossa)

”Terho Poutanen esitti Helsingin Sanomissa 12.12.2018, että maakuntaudistukseen otettaisiin mukaan myös Saamenmaan maakunta. Meillä enemmistökansalla on ollut paljon hävettävää alkaen harjoitetusta kolonialismista, saamelaisten suomalaistamisesta, rotututkimuksista ja kontrollista, että nyt on aika saattaa tämän alkuperäiskansan tilanne kohtuulliselle tasolle. Sitä olisi Saamenmaan maakunnan perustaminen. Pidemmälle vietyinä oikea asiantila olisi Norjan, Ruotsin ja Suomen saamelaisalueiden muodostama valtio.

YK:n alkuperäiskansoja koskevaa sopimusta monet Suomen hallitukset ovat käsitelleet tuloksetta, ja viimeisimmästä hallitusohjelmasta se jätettiin pois. Nöyryyttäminen ja ylimielisyys jatkuvat (Aarre Läntisen huomautus: esimerkiksi Suomen rautatiehanke saamelaisten poronhoitolauseen halki Jäämerelle v.2018). Saamelaiset ovat rauhaa rakastava kansa. Monissa muissa maissa valtaväestö ja alkuperäisasukkaat ovat taistelleet aseellisesti.

HS:n toimittajan Mikko-Pekka Heikkisen mainiossa kirjassa ”Terveiset Kutturasta” käydään hauska taistelu etelän ja pohjoisen välillä, vaikka siinä esiintyy muitakin pohjoisen vähäväkisiä kuin vain

saamelaiskansa. Koska saamelaiset eivät tule hyökkäämään etelään, maakunta-asiakin pitäisi olla vanhaan tapaan ylhäältä annettu. Tässä tapauksessa se ei olisi haittaa, jos tulos lisäisi saamelaisten kunnioittamista.

Ehdotusta saamelaisvaltiosta joku voisi pitää nationalismina, mutta kannattaa muistaa, että juuri saamelaisalueet ovat varsin globaaleja, sillä yhteistyö valtionrajojen yli on suurta juuri siellä.” (aiheesta oli mielipidekirjoittelua muistaakseni jo 1960-luvulla sekä mm. v.1991 ja 2013 Helsingin Sanomissa ja Kalevassa. Lapin itsenäisyysliikkeellä on nykyään netissä oma sivusto).

Helsingin Sanomat 15.12.2018 C 16

Suomalaiset tietävät saamelaisista liian vähän (kirj. apulaisprofessori Northwesternin yliopistosta Tanja Aitamurto)

Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä asuu Euroopan ainoa alkuperäiskansa, saamelaiset, jonka aseman myös Euroopan Unioni on tunnustanut. Matkustaessani maailmalla ja kertoessani olevani Suomesta kotoisin, kuulen aika ajoin seuraavankaltaisen kommentin: ”Ah, Suomessahan asuvat saamelaiset, pohjoinen alkuperäiskansa. Miten harvinaista, kiinnostavaa ja kulttuurisesti rikasta!”

Tällainen kommentti aina hätkähdyttää, koska Suomessa tiedetään saamelaisista surullisen vähän. Kun suomalaisilta kysyy, mikä on Saamenmaa, mitä tarkoittaa alkuperäiskansa ja kuinka monta saamenkieltä Suomen valtion alueella on elossa, vastaukset ovat lähes poikkeuksetta vääriä.

Harva suomalainen tietää saamelaisten puolinomadisesta elämäntavasta, saati perinteisen saamelaisen elinkeinon perusaineista: kalastuksesta, ansapyyntistä, poronhoidosta ja käsitöistä. Liian vähän tiedetään väkivaltaisesta saamelaisuuden eliminoimispolitiikasta, jollaista Suomi harjoitti vuosikymmeniä. Valtion toimet tuhosivat saamelaisen kulttuuria peruuttamattomasti, eikä valtio ole vielääkään kyennyt ottamaan vastuuta tekemisistään, ihmisoikeusloukkauksista ja muista vääryyksistä.

Surullista kyllä, politiikan tuhoisa henki jatkuu: Suomen nykyinen saamelaispolitiikka rajoittaa järjestelmällisesti saamelaisten perinteisten elinkeinojen, kuten kalastuksen harjoittamista. Oikeuslaitos jättää huomiotta YK:n rotusyrjintäkomitean saamelaisten syrjintää koskevat huomautukset.

Suomi ei ole vielääkään ratifioinut saamelaisten oikeuksia vahvistavaa kansainvälistä ILO-sopimusta. YK:n ihmisoikeuskomitea huomautti hiljattain Suomen korkeimman hallinto-oikeuden loukanneen saamelaisten oikeuksia, kun KHO määritteli saamelaiskäräjien tahdon vastaisesti ihmisiä saamelaisiksi ja antoi heille äänioikeuden saamelaiskäräjien vaaleissa. Näin siis toimii Suomi, joka haluaa näyttäytyä demokratian ja ihmisoikeuksien mallimaana.

Saamelaisuuden väheksyminen johtuu osittain tietämättömyydestä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura joutui taannoin vetämään pois myynnistä asiavirheiden ja plagioinnin takia ”Saamelaisten mytologia”-nimisen tietokirjan, jonka olivat kirjoittaneet saamelaisuuden asiantuntijoina esiintyvät emeritusprofessori Juha Pentikäinen ja dosentti Risto Pulkkinen. Kun asiantuntijankin asemassa olevat kärsivät tietopulasta, niin silloin ei paljontakaan olettaa keskivertosuomalaisilta!

Näet suomalainen koulujärjestelmä ei tarjoa kattavaa tietoa saamelaisista ... Ainutlaatuisen alkuperäiskansan kulttuuri ja historia ohitetaan. On sääli, ettei suurin osa suomalaisista saa oppia edes perusasioita rikkaasta alkuperäiskulttuurista. On myös hienoa, että nuoret saamelaiset käyttävät sosiaalista mediaa kertoessaan saamelaisuudesta. Tämä on hyvä alku, mutta se ei riitä, vaan suomalaisten tietämystä saamelaisuudesta on kohennettava järjestelmällisesti. Muutoin saamelaisuus säilyy ilmiönä, josta suomalaiset tietävät sivistymättömän ja häpeällisen vähän. Tieto näet luo perustan kunnioittavalle ja moniarvoiselle rinnakkaiselolle saamelaisten ja suomalaisten välillä. Siksi perustietojen saamelaisuudesta pitäisi kuulua jokaisen suomalaisen yleissivistykseen. Kun tietotaso kohentuu, suomalaiset alkavat ymmärtää ja kunnioittaa ainutlaatuista saamelaiskulttuuria. Kenties silloin myös valtion harjoittaman saamelaispolitiikan tuhoisa henki

muuttuu rakentavammaksi. Kehoitetaan siis huomenna 6.2.2019 olevana Saamelaiden kansallispäivänä suomalaisia selvittämään, mitä tarkoittaa alkuperäiskansa ja missä on Saamenmaa. Helsingin Sanomat 5.2.2019/A 5
Saamelaiden rotusortoa Suomessa vielä v.2019

Olkoon esimerkkinä yhä jatkuvasta rasismista ja rotusorrosta se, että Anjalankosken kirkkoherra Eija Murto kielsi huhtikuun alussa 26.6.2019 pidettäväksi aiotun tunnetun saamelaisartistin ja joikaajan Wimme Saaren ja jazzmuusikko Tapani Rinteen kirkkokonsertin Sippolan kirkossa. Sen oli tarkoitus olla osa etnofuturistista taidetapahtuma Sippuria, johon kuului musiikin ohella kuvataide- ja kirjallisuusohjelmaa. Konsertin ohjelmassa oli myös virsiä. Kirkkoherran mielestä konsertti ei ollut sopuoinnussa kirkossa julistettavan sanoman kanssa. Muissa kirkkoissa sitä on saanut esittää.

Helsingin Sanomat/toimittaja Jukka Huusko 8.4.2019 ja Yle-uutiset 9.4.2019

Vieläkö tänä päivänä tällaista tapahtuu – nykyään – kun Helsingin piispa Teemu Laajasalo tuomittiin Helsingin käräjäoikeudessa keväällä 2019 20 päiväsakkoon tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta, joka tapahtui v.2014–2017. Tuomion mukaan Laajasalon TL Opetus Oy:stä lähti useina vuosina virheellisiä tietoja verottajalle. Virheet korjattiin joulukuussa 2017. Piispan tulojen perusteella sakkoja langetettiin 1.620 €. Käräjäoikeus alensi tuomiota merkittävästi, ”koska Laajasalo oli joutunut jo ennakkoon elämään tuomittuna rikosepäilyyn laajan julkisuuden ja sitä seuranneen ilkkumisen myötä.” Laaja julkisuus ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että Teemu Laajasalo on rikkonut laki, mistä olisi rangaistava tasapuolisesti, niinkuin muitakin kansalaisia. Laajasalo vihittiin Helsingin piispaksi marraskuussa 2017. Hän toimi sitä ennen Kallion seurakunnan kirkkoherrana Helsingissä. Muistelen sieltä tullutta jumalanpalvelusta joulun tienoilla 2018. Sen ”kristillisestä sanomasta” ainakin minulla olisi paljonkin kielteistä sanomista siitä. Kirkko, Helsingin hiippakunnan papisto ja tuomiokapituli ovat olleet kauan ”hiljaa” Laajasalon rikostuomiosta. Arkkipiispa on kuulemma häntä puhutellut henkilökohtaisesti, mutta hän sai vasta toukokuun alussa 2019 tuomiokapitulilta moitteen kirkon julkisuuskuvan vahingoittamisesta (Helsingin Sanomat 4.5.2019/A 26).

Tällaista taustaa vasten on merkillistä, että Wimme Saaren kirkkokonsertti peruutettiin jostain syystä luterilaista ”puhdasta oppia loukkaavana”. Muutaman päivän päästä kirkkoherra Eija Murrolta heltisi esiintymislupa kuitenkin julkisuuden aiheuttaman paineen seurauksena. Suomi ei ole suostunut vielääkään ratifioimaan ILO:n yleissopimusta, jonka mukaan saamelaiset ovat EU:n ainoa alkuperäiskansa.

Nykyisen sote-uudistuksen yhteydessä suunnitellun maakuntamalliin sisältyy monenlaisia heikkouksia ja suoranaisia vääryyksiä. Saamelaisia asuu Suomessa noin 10.000 henkeä – eniten Helsingin seudulla. Saamenmaassa näillä on Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueella ja Sodankylän pohjoisosassa ns. ”kotiseutu-oikeus” vuodesta 1992 lähtien – mutta käytännössä se on vain ”tyhjää puhetta”. Metsähallitus suorittaa saamelaiden kanssa metsien hakkuita aiheuttaen saamelaisilla ongelmia poronhoidossa. Matkailijoita kulkee alueella yhä enemmän. Lohestuksen rajoitukset koskevat kirpeimmin jokisaamelaiden elämänmuotoa ja kulttuuria Tenojoen rannoilla. Jäämeren rautatietäkin suunnitellaan saamelaiden poronhoitoalueiden halki jne.

Eikä siinä vielä kaikki! Suomen hallitus ei ole suostunut vielääkään ratifioimaan ILO:n yleissopimusta n:o 169, joka koskee itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja, vaikka se pitääkin itseään ”sivistysvaltiona”. Se on pitänyt ratifioinnin esteenä sen 14.artiklassa mainittua alkuperäiskansalle tunnustettavaa perinteisten maiden omistus- ja hallintaoikeutta. Sen mukaan alkuperäiskansalle on tunnustettava omistus- ja hallintaoikeus niihin maihin, joilla he perinteisesti

asuvat. Tulkinnassaan Suomen hallitus on lähtenyt siitä, että omistusoikeuden sijaan myös riittävän käyttöoikeuden turvaaminen täyttää ILO:n sopimuksen vaatimukset.

Tähän saamelaisten omistus- ja hallintaoikeutta rajoittavaan tulkintaan ILO:n sopimuksen ratifiointi on sitten kilpistynyt. Näin se syyllistyy ilmiselvään rotusyrjintään eli rasismiin sekä ihmisoikeuksien ja tasa-arvon loukkauksiin. Olisi aivan luonnollista, että saamelaiset ahvenanmaalaisten tavoin saisivat itse korjata omaksi hyväkseen alueensa luonnonvarojen tuoton (poronhoito, metsänhakkuut, kaivostoiminta, matkailu”teollisuus”, kalastus, metsästys jne). Kyse on suuresta asiasta: ihmisoikeuksista, tasa-arvosta ja rasismista! Paljon paremmin perustein pitäisi Saamenmaasta muodostaa oma maakuntansa kuin Ahvenanmaasta: siellähän asuu saamelaisia, jotka ovat EU:n alueella ainoa alkuperäiskansa ja joiden asema on vahvistettu Suomen perustuslaissa. Sen pinta-alasta omistaa nykyäänkin Suomen valtio 92 %, joten päätöksen tekeminen sen maakunnaksi muodostamisesta olisi helposti hoidettu.

Pieni väkiluku riittää perusteeksi maakunta- tai itsehallintoalueaseman epäämiseen: onhan Saamenmaalla oma kieli ja kaiken kukkuraksi siellä asuu EU:n ainoa alkuperäiskansan statuksen aseman saanut kansa - saamelaiset.

Vertailua	Saamenmaa	Ahvenanmaa
Asukasluku	noin 10.400	29.500
Pinta-ala	noin 32.000 km ²	1.580 km ²

Jokainen vähänkin järkevästi ajatteleva suomalainen äkkää helposti, että 18 maakunnan muodostama sote-malli on monestakin syystä mahdoton toteuttaa. Mitenkähän voidaan istuttaa samaan kaavaan maakunnista ne, joista suurimmassa on noin 1,7 miljoonaa sekä pienimmissä Ahvenanmaalla noin 30.000, Keski-Pohjanmaalla noin 68.000 ja Kainuussa noin 73.000 asukasta. Mitenkähän siihen sopii maakunnasta, joista pinta-alaltaan pienin eli Ahvenanmaa on kooltaan noin 1.500 ja suurin eli Lappi noin 97.000 km².

Asiaa on veivattu ja vatvottu puoleen ja toiseen – ajettu “kuin käärmettä pyssyyn!” Kantona kaskessa on sopimuksen 13. ja 14.artikla, joiden mukaan alkuperäiskansoille on tunnustettava omistusoikeus sellaisiin maihin, joilla he perinteisesti asuvat. Saamelaisille on v.1992 tunnustettu “kotiseutualue”, mutta miksei sille anneta maakunnan asemaa kuten Ahvenanmaalle, joka kuuluu vain osittain EU:hun kuulumatta veroalueeseen.

Kysyä sopii, johtuneeko kahden seuraavan piskuisen Keski-Pohjanmaan ja Kainuun tunkeminen väenväkisin maakuntamallin joukkoon siitä, että pääministeri Juha Sipilä on syntynyt Keski-Pohjanmaalla Vetelissä v.1961 ja elänyt sitten Kainuussa Puolangalla 3 kuukauden ikäisestä aina ylioppilaaksi tuloonsa saakka v.1980. ”Tutkimattomia ovat Herrain tiet”!

Minkä ihmeen takia pitää yhä edelleen pokkuroida ahvenanmaalaisia, jotka eivät opiskele edes suomenkieltä kouluissa eivätkä suorita asevelvollisuutta ja keinottelevat EU:n puitteissa verotuksellaan eivätkä maksa edes yle-veroa tai jotain korvausta Suomen mannermaalla saamastaan yliopisto- ja ammattikorkeakouluopetuksesta jne.

Suomalaisilta veronmaksajilta on valitettavasti unohtunut, että ahvenanmaalaiset Vapaussodan aikana v.1918 ”kansanäänestyksellä” päättivät liittyä Ruotsiin, joka sitten oikein ”sotilaallisesti” miehitti Ahvenanmaan. Saksan armeija ”onneksi” palautti sen takaisin Suomen yhteyteen. Nyt ahvenanmaalaiset ”kansalaiset/alamaiset/undersåtar” (kansalaiset ovat ”alamaisia” perinnöllisesti hallituissa valtioissa) saavat elää ”lintukodossaan” suomalaisten veronmaksajien siipien suojassa

niin turvattua ja suojaista elämää, jollaisesta nämä ei olisi voineet Ruotsin yhteydessä edes unelmoida.

Suomen valtio sensijaan päinvastoin riistää Saamenmaata kuin siirtomaataan ikään ja vaikeuttaa saamelaisten elämää ja elinkeinoja monin tavoin heikentämällä saamelaisten kalastusoikeuksia, tuhoamalla alueen korvaamatonta luontoa myöntämällä malminetsintäluvilla, tuhoamalla metsänhakkuilla poronhoidolle tärkeitä laidunalueita ja tekemällä alueesta monin tavoin “turistipyödyksiä” jopa japanilaisille ja kiinalaisille turisteille ja muille matkailijoille jne. Nyt jo siellä vilisee turisteja niinkuin “Vilkkilässä kissoja” ihmettelemässä saamelaisia kuin akvaariossa eläviä kaloja - EU:n ainoan “alkuperäiskansan” utteraa ja uutta luovaa elämää! Ainakin itselleni mokomasta sanasta “alkuperäiskansa” tulee aina se mieleen, että saamelaiset muka olisivat “alkukantaisia”, sivistymättömiä” jne. Se ei pidä paikkaansa – käykääpäs “lantalaiset” katsomassa ja ihmettelemässä saamelaiste virkeyttä, yritteliäisyyttä ja luovuutta!

Pelkästään “alkuperäiskansa”-nimityksen käyttäminen osoittaa suomalaisten mielenlaadussa piilevää ikivanhaa ja yhä jatkuvaa rasistista ajattelua saamelaisia kohtaan, sillä ulkopuolisten saamelaisista käyttämä nimitys “lappalainen” on jo sinänsä pilkkasana, kuten “neekeri” “mustista” ihmisistä. Nimittäin saamelaiset ovat utteraa ja sivistynyttä väkeä vähintään yhtä paljon kuin suomalaisetkin, vaikka ovat joutuneet elämään ja hankkimaan toimeentulonsa paljon vaikeammassa oloissa kuin esimerkiksi helsinkiläiset!

Viimeisin suomalaisten sortohanke on rakentaa “Jäämerenrata” Saamenmaan läpi, mikä halkaisisi saamelaisten poronhoitoalueen kahtia ja tekisi poronhoidosta, jollei kannattamatonta, niin ainakin hyvin hankalaa mm. aitauskustannusten lisääntymisen takia. Näet siinä ammatissa aidat ovat poronhoitokulttuurin näkyvin ja helpoimmin tunnistettava osa. Raja-aitoja on sekä valtakunnan rajoilla että paliskuntien välillä, ja niiden tehtävänä on rajoittaa porojen liikkumista väärille alueille. Paliskuntien sisällä on lisäksi mm. erotusaitoja ja laidunkiertoaitoja. Ja jostakinhan aidakset ja muut tarvikkeet on hankittava, kun niitä ei ole lähihollilta saatavissa!

Saamenmaalle kuuluisi edellisen “vuodatuksen” ja vertailun perusteella todellisuudessa suomalaisilta edes anteeksiapyyntö vuosisatoja jatkuneesta sorrosta sekä vielä perustellumpi oikeus maakunta-asemaan kuin Ahvenanmaalle, joka ei osallistu lainkaan edes Suomi-nimisen ja suomenkielisten elättäjiensä kustannuksiin elintasonsa ylläpidossa toisin kuin saamelaiset, joitahan elää ympäri Suomea, Helsingin seudullakin noin 1.000 henkeä.

Suomessa on sorrettu saamelaisia jo vuosisatojen ajan/hyvä kuvitus artikkelin yhteydessä (kirj. toimittaja Juho Typpö)

Äskettäin ilmestyi Kukka Rannan ja Jaana Kannisen laatima tietokirja “Vastatuuleen”, joka kertoo Saamen kansan pakkosuomalaistamisesta sekä saamelaisten ja Suomen valtion pitkistä ja hankalasta suhteesta saamelaisten äänellä.

Suomalaiset ovat kolonialisteja! Kansa, jota suomalaiset ovat koloanialistisin keinoin alistaneet, ovat tietysti saamelaiset – Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa. Kun näin sanoo, niin suomalaiset suuttuvat!

Vastaväitteisiin kuuluu yleensä se, että suomalaisethan niitä alistettuja ovat aina olleet: elämään suurvaltojen vallan alla ja taistelleet olemassaolonsa puolesta. Sitten aletaan sitten keskustella kolonialismi-termin merkitysvivahduksista. Monet tunnistavat kolonialiset maat vain sellaisiksi,

jotka valtaavat itselleen siirtomaita omien alueellisten rajojensa ulkopuolelta, samaan tyyliin kuin suurvallat tekivät Afrikassa, Aasiassa ja Amerikassa.

Ensimmäiseen väitteeseen voi vastata “kyllä” - mutta mitä sitten? Jos suomalaisia on kohdeltu kaltoin, niin tarkoittaako se sitä, etteivät suomalaiset voisi kohdella muita kaltoin? Termiin takertuvat puolestaan suhtautuvat koko kolonialismin käsitteeseen hyvin kapea-alaisesti.

Alkuperäiskansojen tutkimusprofessori Rauna Kuokkanen kirjoittaa “Politiikasta.fi”-sivuston esseessään, miten kolonialismi on rakenne eikä pelkkä mennyt tapahtuma. Se mitä suomalaiset ovat tehneet Saamen kansalle ja kyse on nimenomaan kansasta eikä vähemmistöstä, täyttää monet kolonialismin tunnusmerkit.

Mm. siitä kertoo juuri ilmestynyt Rannan ja Kannisen tietokirja “Vastatuuleen”. Koko teos sai tekijäinsä mukaan alkunsa siitä havainnosta, että Suomessa ei tiedetä saamelaisista tai heidän historiastaan juuri mitään, ja että saamelaisilla on kova hätä. Kumpikaan kirjan tekijöistä ei itse ole saamelainen. Kirjassa he kuitenkin antavat äänen lähes yksinomaan saamelaisille ja heidän kokemuksilleen. Haastateltavien nimien ohien on mainittu myös heidän saamenkielinen nimensä.

Kirja kertoo yleisesti Suomen valtion ja Saamen kansan hankalasta suhteesta vuosisatojen ajalta, ja kaikesta siihen liittyvästä, kuten saamelaisten käännäntämisestä kristinuskoon, heidän maidensa hyödyntämisestä, saamelaisten äänen vaientamisesta ja vähättelystä.

Laajoista rotututkimuksista kallonmittauksineen ja muine nöyryytyksineen, joihin saamelaisia marssitettiin Suomen Lapissa vielä 1970-luvulla. Kaukana kotoa sijainneista asuntolakouluista, joihin saamelaislapsia osoitettiin ja joissa saamen puhumisesta saatettiin rangaista.

Tässä jutussa keskitytään alueelliseen kolonialismiin, josta Rannan ja Kannisen kirjassa annetaan monia konkreettisia esimerkkejä. Kirjassa käytetään termiä “asuttajakolonialismi”. Se on kestänyt Suomessa vuosisatoja, ja jokaisella saamelaisten sukupolvella ja alueella on siitä omat kokemuksensa.

Saamelaiset ovat perinteisesti asuneet sukualueilla, jotka muodostuvat useista ydinperheistä. Suomenkielinen nimitys niille on “siida”. Saamelaiset “siidat” käyttivät vuosisatojen ajan omia laidunalueitaan, kunnes valtiot alkoivat havitella omistukseensa niiden luonnonvaroja ja alueita.

Saamenmaalla saamelainen yhteiskuntarakenne alkoi korvautua suomalaisella jo 1600-luvulta alkaen. Siitä voidaan katsoa Saamenmaan kolonialistisen haltuunoton alkaneen. Koko 1600-luvun kestäneen ajan käytiin pohjoisen alueista jatkuvaa kiistaa Tanska-Norjan ja Ruotsin välillä. 1800-luvulla tapahtui ratkaiseva käänne, kun rajat suljettiin ensin ensin Venäjän ja Suomen välillä v.1826 sekä sitten Norjan ja Suomen välillä v.1852 ja viimeksi Ruotsin ja Suomen välillä v.1889. Saamenmaata halkovien rajojen sulkeminen 1800-luvulla oli jutaaville eri porojen mukana eri vuodenaikoina muuttaville porosaamelaisille valtava sokki.

Suomen saamelaisten poliittinen järjestäytyminen alkoi Lapin sodan jälkeen v.1945, kun perustettiin Samii liitto eli Saamelaisten yhdistys. V.1949 valtioneuvosto asetti “komitean suunnittelemaan valtion toimenpiteitä lappalaisten tulevaisuuden turvaamiseksi”. Puolet sen jäsenistä oli saamelaisia, ensimmäistä kertaa Suomen historiassa.

1950-luvulla kaupungistuvan Suomen energiantarve kasvoi. Siitä syystä valtio kiinnitti huomionsa Kemijokeen ja sen mahdollisuuksiin tuottaa vesivoimaa. Lappiin Sompion alueelle Kemijoen

sivuhaaroihin alettiin suunnitella suuria tekoaltaita vesivoimaa varten. Paikalliset asukkaat saivat tietää tästä asiasta vasta, kun päätös niiden rakentamisesta oli jo tehty. Valtio-omisteinen Kemijoki-yhtiö hankki tiloja nopeasti haltuunsa.

Kirjassa haastatellut paikalliset saamelaiset kertovat, että yhtiö hankki tiloja pilkkahintaan pakkolunastuksella uhkailemalla – joidenkin mukaan isäntiä jopa juotettiin humalaan, jotta heiltä saatiin nimet kauppapapereihin.

Metsänhakuut ja muu allassavotta aiheuttivat suurta haittaa saamelaisten pääelinkeinolle eli poronhoidolle. Suuri Lapin paliskunta halkaistiin altaiden tieltä kahtia, altaiden valmistuttua niihin hukkuivat satoja poroja. Tilansa myyneet joutuivat siirtymään kertaheitolla luontaistaloudesta rahatalouteen, mikä johti monissa perheissä esimerkiksi alkoholismiin.

1960-luvulla saamelaiset alkoivat aktivoitua Suomessa laajemmin. V.1971 silloin pääministeri Ahti Karjalainen nimitti saamelaiskomitean selvittämään saamelaisten kulttuurisia, taloudellisia ja sosiaalisia oloja sekä tekemään ehdotuksia saamelaisten aseman parantamiseksi. Komitea ehdotti välikaikaisen saamelaishallinnon perustamista.

Edelleen 90 % saamelaisten kotiseutualueen maista kuuluu valtiolle. Näet saamelaisten maat otettiin 1800-luvulla Suomen valtion hallintaan. Vieläkään ei ole varmuutta, miten se oikeastaan tapahtui. Selkeää dokumenttia omistusoikeuden siirtymisestä saamelaisilta Ruotsin ja Venäjän kruunulle tai myöhemmin Suomen valtiolle ei nimittäin ole, joten saamelaisten maa- ja metsäoikeudet eli heidän oikeutensa ikaikaisiin maihin ovat yhä ratkaisematta.

Saamelaisten alkuperäiskansa-asema kirjattiin Suomen perustuslakiin vasta v.1995. Sen mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on kotiseutualueellaan kielellinen ja kulttuurinen itsehallinto. Itsehallintoa toteuttamaan perustettiin Saamelaiskäräjät.

Laki syntyi kireissä tunnelmissa. Koko valmisteluvaiheessa sille oli syntynyt kovaa vastarintaa ei-saamelaisen paikallisväestön keskuudessa. Enontekiössä perustettu Lappalaiskulttuuri- ja perinneyhdistys vastusti saamelaisten kulttuurista itsehallintoa kutsuen sitä "saamelaisten diktatuuriksi" ja pelotellen hallitusta sisällissodalla.

Nyt laki on ollut kuitenkin voimassa Suomessa lähes 25 vuotta. Se ei tarkoita, että Suomen valtio olisi noudattanut sitä eikä myöskään v.2007 hyväksyttyä YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistusta. Suomen eri ministeriöt ovat laiminlyöneet saamelaiskäräjien kuulemista saamelaisia koskevissa asioissa tähän päivään asti. Saamelaiskäräjiä ei kuultu esimerkiksi vuoden 2015 Tenon kalastussopimuksessa, joka rajoittaa saamelaisten perinteisiä kalastusoikeuksia, tai vuoden 2018 kaivoslain muutosesityksessä.

Apulaiskansleri on antanut huomautuksen molemmista laiminlyönnistä maa- ja metsätalousministeriölle ja työ- ja elinkeinoministeriölle. Saamelaiskäräjien puheenjohtaja, Paavvâl Taannâl Tiina eli Tiina Sanila-Aikio kertoo kirjassa, ettei heitä kuultu myöskään v.2017, kun liikenneministeri Anne Berner oli jo pyytänyt Liikennevirastoa selvittämään ns. Jäämeren radan kannattavuutta yhdessä Norjan liikenneviranomaisien kanssa.

Jäämeren rata olisi Suomen ja Norjan välinen, Lappia ja saamelaisalueita halkova junarata. Saamelaiskäräjien mukaan ratasuunnitelma aiheuttaisi merkittävää haittaa saamelaisten kulttuurille ja elinkeinoille. Bernerin junaratasuunnitelma ei edennyt, sillä Suomen ja Norjan viranomaiset eivät pitäneet sitä kannattavana.

Mutta viime keväänä hanketta lähti virittelemään uudelleen “Angry Birds”-pelistä tunnettu liikemies Peter Vesterbacka - tällä kertaa yksityisellä rahalla. Ei Vesterbackakaan ole ottanut yhteyttä saamelaiskäräjiin yhteyttä hankkeen tiimoilta. Vesterbacka sai runsaasti kritiikkiä hankkeesta esimerkiksi Twitterissä, ja Ylelle hän kertoi yllättyneensä “ylenpalttisen negatiivisesta” palautteesta. “Eihän nyt olla kuitenkaan mitään kansanmurhaa suunnittelemassa, vaan mietitään Jäämeren rataa. Ehkä sellaista pientä tolkkua toivoisin puheisiin!” – Vesterbacka sanoi jutussa.

Tämä kuvastaa hyvin suomalaisten pitkään jatkunutta asennetta saamelaisia kohtaan. Tehdään saamelaisiin vakavasti vaikuttavia suunnitelmia heiltä kysymättä, lakien vastaisesti. Halveksitaan heidän kulttuuriaan, oli sitten kyse tv-sketsien pilkasta tai kulttuurisesta omimisesta, kuten epäaitojen saamelaispukujen käytöstä. Ja kun saamelaiset mitään tällaista kritisoiivat, niin loukkaannutaan – sekä syytetään samalla saamelaisia mielensäpahoittajiksi.

Monet maat, joissa alkuperäiskansoja on sorrettu, ovat pyrkineet selvittämään asiaa **totuuskomissioiden avulla**. Niin on tehty esimerkiksi Kanadassa, Norjassa ja Ruotsissa prosessi on jo käynnissä. Ruotsi ja Norja ovat myös pyytäneet julkisesti anteeksi saamelaisten kohtelua jo 1990-luvulla. Mutta Suomen valtio ei ole vielääkään esittänyt edes anteeksipyyntöä!

Suomi on myös jättänyt vahvistamatta YK:n itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen eli ILO 169-sopimuksen. V.1989 syntynyt sopimus edellyttää valtioilta erityistoimenpiteitä mm. alkuperäiskansojen kulttuurin, kielen ja ympäristön suojelemiseksi.

Toissa vuonna Juha Sipilän hallitus ilmoitti saamelaiskäräjien aloitteesta vihdoinkin käynnistävänsä saamelaisasioita käsittelevän totuus- ja sovintokomission valmistelun.

Kukka Ranta sanoo Helsingin Sanomille, että “Vastatuuleen”-kirjan tarkoitus ei ole syyllistää suomalaisia, vaan auttaa heitä ymmärtämään saamelaisia. Ja myös tunnistamaan suomalaista kolonialismia, jotta vääryyksien vyyhti saataisiin vihdoinkin loppumaan.

Jovnna Jon Anne Kirstte Rávdnán eli Rauna Kuokkasen kirjoittamissa kirjan jälkisanoissa puhutaan dekoloniaalista tulevaisuudessa, johon kirja toivottavasti auttaa Suomessakin pääsemään. Yksi avain siihen on, että suomalaiset oppisivat tunnistamaan ja tiedostamaan oman etuoikeutetun asemansa Saamenmaalla.

“On kaikkien vastuu tunnistaa sekä valta itsessään että rakenteellisen vallan toimintatavat ja osallistua eriarvoisten järjestelmien, asenteiden, näkemysten ja arvojen purkamiseen yhdessä”, Kuokkanen kirjoittaa.

Helsingin Sanomat maanantaina 28.10.2019/B 4-5 (kuluvalla viikolla vietetään Saamen kielen viikkoa)

Saamelaisten pyhiä paikkoja pitää kunnioittaa (kirj. väitöskirjatutkija Eeva-Kristiina Harlin Giellagas-instituutista ja metsäekologi **Váábu Maati Uulá Irján Inká eli Inka Musta**)

(Vieläkin näen “sieluni silmillä” televisiossa esitetyn hymyhuulet-ohjelman, jossa Pirkka-Pekka Petelius ja Aake Kalliala esittivät 1990-luvun taitteessa juopuneita saamelaismiehiä kansallispukuisina. Mieleeni nousi silloin vaikeissa oloissa uurastanut kansa, joka oli elänyt alkuaan koko Suomen alueella jo ennen suomalaisten tuloa tänne, ja joita TV:ssä rienattiin, kts. Wikipediasta kuvia ja videofilmejä).

Helsingin Sanomat uutisoi 24.10.2019, että Australian Pohjoisterritoriossa sijaitseva kivimuodostelma Uhuru suljetaan turisteilta ja muilta kiipeilijöiltä. Uhuru on Australin alkuperäiskansalle pyhitetty paikka.

Myös Suomessa tulisi kunnioittaa oman alkuperäiskansamme, saamelaisten, pyhiä paikkoja. Inarissa sijaitseva Ukonsaari, inarinsaameksi Äijih, on tunnetuin saamelaisten pyhä paikka Suomessa. Arkeologisissa tutkimuksissa Ukonsaarelta on löydetty mm. uhrieläinten luita, sarvia sekä metalliesineitä, jotka osoittavat paikan olleen rituaalisessa käytössä viimeistään 1300-luvulta lähtien.

Ukonsaarta hyödynnetään nykyisin matkailussa. Saarella vieraillee vuosittain satoja ellei tuhansia ihmisiä. Tutustuessaan kohteeseen turistit liikkuvat usein kulkureittien ulkopuolella, syövät eväitään, nauttivat alkoholia, virtsaavat ja roskaavat. Paikan pyhyyttä ei tiedosteta, tai siitä ei välitetä.

Saamelaiset ovat elävä kansa, jolle pyhillä paikoilla on edelleen hengellistä merkitystä. Pyhät paikat ovat tärkeitä myös saamelaisen identiteetin ja kulttuuriperinnön säilyttämisen kannalta. Ukonsaaren hyödyntäminen matkailussa tavalla, joka ei kunnioita sen merkitystä saamelaisille, on surullista ja osoittaa tietämättömyyttä tai piittaamattomuutta saamelaiskulttuurista.

Ehdotammekin, että maihinnousu Ukonsaarelle kiellettäisiin. Saari on vaikuttava myös järveltä katsoen. Sen pyhyys ja ainutlaatuisuus tuskin vähenisivät matkailijankaan näkökulmasta, jos saarta ihailtaisiin nousematta maihin. Saaren voisi kiertää ja samalla kertoa sen merkityksestä inarinsaamelaisille ja heidän esivanhemmilleen. Samaa kunnioitusta tulisi noudattaa myös muilla saamelaisten pyhillä paikoilla, kuten Karigasniemen alueen saamelaissukujen pyhällä paikalla, Sulaojan (pohjoissaameksi Sutttesgáldu) lähteellä.

Suomessa aletaan vähitellen tunnistaa ja tunnistaa, että saamelaiset ovat vuosisatojen ajan kohdanneet sortoa ja kulttuurinsa vähättelyä. Suomen valtio ja sitä edustava Metsähallitus Ukonsaaren haltijana voisi pienillä käytännön teoilla osoittaa saamelaisten oikeuksien kunnioittamista ja turvata Ukonsaaren ja muiden saamelaisille pyhien paikkojen rauhan.
Helsingin Sanomat maanantaina 28.10.2019/B 13

Vihreiden kansanedustaja Pirkka-Pekka Petelius pyysi 21.11.2019 anteeksi vanhoja tv-sketsejään, joissa tehtiin pilaa saamelaisista:

Haluan esittää julkisen anteeksipyyntöni kaikille saamelaisille. Pyydän anteeksi sitä haitallista vaikutusta, joka skeitseillä on ollut. Ymmärrän vastuuni kansanedustajana ja kulttuurin tekijänä. Sketseihin kohdistuva kritiikki on mielestäni positiivinen merkki siitä, että ajat ovat muuttuneet. Nyt ymmärrämme aiempaa paremmin vähemmistöjä syrjiviä rakenteita yhteiskunnassamme ja kulttuurissamme. Myös tietoisuus alkuperäiskansamme tilanteesta ja oikeuksista on lisääntynyt. Petelius harmittelee, että kyseiset sketsit ovat edelleen nähtävissä Wikipediassa. Jatkossa hän haluaa keskittyä saamelaisten oikeuksien ajamiseen.

Myöskin Suomen Romanifoorumin hallituksen toiminnanjohtaja Allan Lindberg sanoo uskovansa, että myöskin monet romanit toivoisivat anteeksipyyntöä. "Jos kansanedustaja pyytää anteeksi yhdeltä vähemmistöryhmältä, niin olisi korrektaa pyytää anteeksi myös muilta."

Helsingin Sanomat 22.11.2019/A 16

Kun Petelius pyysi anteeksi saamelaisilta, niin moni silloin myös pahoitti mielensä (kirj. kulttuuritoimittaja Juho Typpö)

Kansanedustaja Pirkka-Pekka Petelius aiheutti tällä viikolla monissa mielipahaa ja itkunsekaista someraivoa. Syynä oli se, että hän pyysi tiedotteessa anteeksi vanhoja sketsejään, joita hän teki yhdessä Aake Kallialan kanssa 1980- ja 1990-luvuilla. Niissä kaksikko esitti harvahampaisia ja sottaisia rapajuoppoja saamelaisukkoja.

Lukuisille suomalaisille Petelius aiheutti kuitenkin pettymyksen. Ties kuinka monet suomalaiset ovat nyt valtavan vihaisia hänelle siitä, että hän meni pyytämään Saamen kansalta anteeksi heidän loukkaamistaan. Mistä tämä kertoo? Esimerkiksi siitä, kuinka vaikeaa monien valkoiseen valtaenemmistöön kuuluvien – yleensä keski-ikäisten miesten – on ymmärtää muiden kansan- ja vähemmistöryhmien asemaa.

Useat saamelaiset ovat puhuneet julkisesti siitä, kuinka he joutuivat lapsuudessaan kärsimään näiden sketsien takia. Esimerkiksi saamelaisaktivisti Jenni Laiti, ohjaaja Suvi West ja saamenkielen ja kulttuurin lehtori Outi Länsman ovat kertoneet lehtihaastatteluisa, miten heitä on kiusattu näiden sketsien vuoksi. “Kyllä se on iskostunut suomalaisiin. Ihan sama, missäpäin Etelä-Suomessa on saamenpuku päällä, niin ensimmäinen kommentti on se nunnuka, “Kato, tuolla on `nunnuka` tai vastaavaa”, Länsman kertoi.

Tällä ei ole vielä useammalle suomalaisen valkoisen valtaväestön edustajalle mitään väliä. He ovat mielestään ylin auktoriteetti päättämään, onko johonkin vähemmistöryhmään kohdistuva huumori loukkaavaa vai ei.

Jotkut myös argumentoivat, kuinka saamelaissketsien tarkoitus ei ollut alun perin pilkata ollenkaan saamelaisia, vaan suomalaisten ennakkoluuloja saamelaisista. Näin on haastatteluisa sketsejä perustellut esimerkiksi sketsien kirjoittaja Kari Kyrönseppä. Se voi hyvinkin pitää paikkansa, mutta kuinkahan moni katsojista sketsit tuolla tavalla tulkitse. En ainakaan itse, kun saamelaissketseille lapsena hihittelin.

Luonnollisesti Petelius nosti myös esiin iänikuisen itkun “polittisesta korrektiudesta”, jonka vuoksi “mitään ei saa enää sanoa”. Paitsi että saa! Petelius näet sanoi toivovansa, ettei ongelmallisia sketsejä enää esitettäisi. Hän ei kuitenkaan vaatinut niiden kieltämistä esimerkiksi lailla. Kyseisiä sketsejä löytyy yhä edelleen Ylen elävästä arkistosta c-more palvelussa.

Peteliuksen anteeksipyyntöön jälkeen Helsingin poliisille tehtiin vanhoista tv-sarjoista useita tutkintapyyntöjä, joissa pyydettiin tutkimaan mahdollista kiihottamista jotain kansanryhmää vastaan. Petelius-gaten ytimessä taitaa olla lopulta se, että monet haluaisivat sketsien olevan yhä tätä päivää. Niitä katsoessa voisi haaveilla ajasta, jolloin vähemmistöjä ei tarvinnut kuunnella, ja valtaväestö saattoi sanoa mitä vain ilman kritiikin pelkoa. Nyt Peteliuksesta tuli näille haaveilijoille petturi! Poliisi ei kuitenkaan ryhtynyt niitä tutkimaan.

Helsingin Sanomat 24.11.2019/C 9 ja 29.11.2019/A 14-15